

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»

До захисту

В.о. завідувача кафедри публічного

управління та державної служби

_____ Набока Л.В.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІЙ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»

281 Публічне управління та адміністрування

28 Публічне управління та адміністрування

Виконавець

здобувач II курсу групи ЗПУА-1-23 _____ В.А Садовий

Науковий керівник

к.е.н, проф. _____ В.Ф. Золотарьов

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	7
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	7
1.1 Понятійно–категоріальний апарат дослідження державного регулювання соціально-економічного розвитку територій	7
1.2 Особливості здійснення національної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій	18
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	29
2.1 Ключові аспекти правового забезпечення процесів державного регулювання соціально-економічного розвитку територій	29
2.2 Місцеві програми соціально-економічного розвитку територій: приклад Золочівської територіальної громади	40
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	52
3.1 Сучасні світові тенденції реалізації політики державного регулювання місцевим розвитком	52
3.2 Державне регулювання соціально-економічним розвитком територій України у повоєнний час: виклики та перспективи.....	63
ВИСНОВКИ.....	74
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	81

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний світ демонструє тенденції сприйняття пріоритетним напрямом функціонування передових демократичних держав всебічний розвиток окремих територій останніх, важливою складовою якого є соціально-економічна сфера. Соціально-економічний розвиток територій зумовлює потребу формування дієвих механізмів реалізації політики державного регулювання означеною сферою, що здатні забезпечити стабільність процесів сталого розвитку окремих територій, вирішити комплекс питань, пов'язаних із підвищенням загального рівня та ступеню якості життя місцевого населення, забезпечити рівномірний розподіл ресурсів, збільшувати доходи місцевих бюджетів, сприяти створенню нових робочих місць, покращенню безпекової, екологічної ситуації, поліпшенню благоустрою та комфорту. За таких умов впровадження якісної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій в Україні на сьогодні є маркером ефективності модернізації усієї системи національного публічного управління.

Глобальний характер посталих на сучасному етапі перед нашою країною викликів, необхідність продовження кардинальних трансформацій суспільних відносин, викликаних процесами європейської інтеграції, нівелювання негативних наслідків зовнішньої агресії, потреба оптимізації питань регулювання процесів повоєнного розвитку країни та суспільства, зумовлюють потребу якісної модернізації публічно-управлінської сфери на принципах загальної європеїзації, здійснення прозорого, відкритого, ефективного та виваженого демократичного та належного урядування, здатних забезпечити ефективність і дієвість взаємодії державно-владних інституцій, органів місцевого самоврядування, бізнесу та населення в ході реалізації основних векторів соціально-економічного розвитку територій в Україні. Вплив означених процесів визначає нагальну затребуваність використання

позитивного міжнародного та національного досвіду державного регулювання соціально-економічною сферою на рівні окремих територій, а також передових світових практик здійснення трансформаційних змін в означеній сфері.

Питання модернізації існуючої системи державного регулювання соціально-економічного розвитку територій є предметом практичних дискурсів і наукових студій ряду вітчизняних вчених, зокрема ці проблеми вирішували: Л.Бойчук, О. Бугрова, Н. Дацій, А. Дем'янюк, Д. Іванов, О. Коротич, М.Латинін, Т. Лозинська, О. Лукашов, В. Мельниченко, О. Нестеренко, Ю.Орел, В. Оробей, С. Остапенко, О. Охріменко, А. Прочан, Д. Пузанов, Л.Тимошенко, М. Ткач, Ю. Чорній, І. Хмарська та ін.

Вочевидь стає зрозумілим, що багатовекторність і різноманітність умов, напрямів, потреб і проблем соціально-економічного розвитку окремих територій визначають подальшу потребу даного напрямку досліджень, а тому питання підвищення ступеню ефективності державного регулювання соціально-економічного розвитку територій України залишається на сьогодні надзвичайно актуальним для теорії і практики здійснення публічного управління.

Актуальність теми та визначення основних напрямів даного магістерського дослідження зумовили визначення його мети, формулювання завдань, логіку формування висновків та кінцевих результатів.

Метою магістерського дослідження є теоретичне обґрунтування положень та розроблення практичних рекомендацій по удосконаленню механізмів реалізації політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій України.

Для досягнення мети дослідження сформульовані наступні *завдання*:

- узагальнити теоретичні аспекти змістовного навантаження основних наукових дефініцій публічно-управлінського явища «державне регулювання соціально-економічним розвитком територій»;
- охарактеризувати зміст державної політики регулювання місцевого соціально-економічного розвитку в Україні;

- проаналізувати передовий закордонний досвід щодо державного регулювання соціально-економічного розвитку територій та можливостей його адаптації на національному рівні;
- охарактеризувати стан реалізації політики державного регулювання місцевим соціально-економічним розвитком на прикладі окремої територіальної громади;
- визначити особливості формування та реалізації заходів державного регулювання соціально-економічним розвитком територій в умовах відкритої збройної агресії та у повоєнний час.

Об'єкт дослідження – процеси соціально-економічного розвитку окремих територій України.

Предмет дослідження – особливості, зміст та сутнісні характеристики державного регулювання соціально-економічним розвитком територій.

Методи дослідження. Основою методологічної бази магістерського дослідження визначено ключові результати науково-теоретичних наробок провідних вітчизняних та зарубіжних спеціалістів у даній галузі, а також спеціальні й загальнонаукові методи теоретичного аналізу сучасних соціально-економічних явищ.

Автором використано комплекс методів науково-теоретичного дослідження, як то: метод логічного узагальнення задля науково-теоретичного узагальнення засад державного регулювання питань місцевого соціально-економічного розвитку; метод статистичного аналізу щодо аналізу стану ефективності та результативності основних механізмів здійснення державної регуляторної політики; метод стратегічного аналізу як механізм визначення стратегічних орієнтирів впровадження змін у сфері державного регулювання питаннями місцевого соціально-економічного розвитку; діалектичний метод – для здійснення комплексного аналізу перспективного національного та світового досвіду використання дієвих інструментів і механізмів забезпечення результативності місцевої державної регуляторної політики; комплексний метод наукового систематизування, порівняння, а також структурування при

характеризуванні викликів і проблем соціально-економічного розвитку територій на сучасному етапі та у повоєнний час.

Емпіричну, інформаційну та нормативно-правову базу магістерської роботи склали система національних нормативно-правових актів, міжнародних документів, офіційних матеріалів органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, даних міжнародних інституцій, матеріалів спеціалізованих науково-практичних конференцій.

Практична значення магістерського дослідження полягає в тому, що основні науково-теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації даного дослідження можуть бути використані місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування при формуванні механізмів удосконалення політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій та задіяння внутрішніх ресурсів у процесі виконання стратегічних заходів і проектів для підвищення ступеню ефективності регулювання розвитком місцевих територіальних громад, а також бути використаними при розробці стратегій та перспективного планування перспективних напрямів розвитку та використання місцевого соціально-економічного потенціалу територій інше. Результати роботи можуть бути задіяні для проведення подальших науково-дослідних пошуків у розробленні питань застосування форм, методів, принципів і інструментів здійснення державної регуляторної політики у сфері місцевого соціально-економічного розвитку, а також у науково-дослідній діяльності; у навчально-методичному процесі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

1.1 Понятійно–категоріальний апарат дослідження державного регулювання соціально-економічного розвитку територій

Явище державного управління та, відповідно, державного регулювання є діяльністю держави у напрямі забезпечення дієвості певної сфери суспільних відносин, проте мають відмінний за своїм характером державний вплив на безпосередні об'єкти державного управління, оскільки явище державного регулювання, як вид організаційної діяльності, охоплює собою більш широкую сферу даного виду діяльності. Регулювання у своїй основі передбачає встановлення значного рівня альтернативної поведінки об'єктів, що підлягають керуванню (здійсненню державного регулювання передбачається можливість вибору і застосування керованими об'єктами декількох варіантів можливої діяльності з найвищим ступенем її ефективності), а також формування умов для взаємного функціонування суб'єктів та об'єктів публічного управління у напрямі, бажаному, у першу чергу, для інтересів держави. Формами прояву державного регулювання прийнято визнавати нормативно-правові документи – закони і підзаконні акти, різного ступеню формальності й неформальності розпорядження, дозвільні чи заборонні правила, встановлені державою, недержавними організаціями, інституціями самоуправління або інститутами саморегулювання, повноваження на здійснення регуляторної політики яким делегувала держава. Важливим елементом здійснення державного регулювання є врахування громадської думки на дані процеси, обов'язковий розгляд органами здійснення регулятивних дій поданих у законодавчо встановленому порядку публічних ініціатив, громадських пропозицій, впровадження у дію принципів прозорості та відкритості діяльності для усіх акторів регуляторної

політики держави відповідних державних регуляторних органів, доведення до відома усіх зацікавлених суб'єктів змісту прийнятих регуляторними органами актів, інформування широкого загалу громадськості про здійснення самої регуляторної політики [56].

Державним регулюванням в науково-практичному дискурсі традиційно вважають цілеспрямований вплив держави через легітимні органи влади і управління на окремі види суспільних відносин задля досягнення мети розвитку держави і суспільства, а також забезпечення реалізації першочергових економічних і соціальних завдань у відповідності до потреб суспільно-державного розвитку. За своїм змістом процеси державного регулювання включають реалізацію наступного алгоритму діяльності, як то: здійснення прогнозування, організація планування даного виду діяльності, забезпечення фінансування і матеріальної основи діяльності, функціонування дієвої системи управління, обліку та контролю. Як універсальний процес державне регулювання є видом державної діяльності, притаманної як централізованим економікам, так і економікам, що сповідують ринкові механізми організації економічного життя. Ще одним визначальним елементом змістовного навантаження дефініції державного регулювання є здійснення державою організуючого та, відповідно, регулюючого державного впливу на діяльність суб'єктів соціально-економічних відносин задля дотримання й підвищення рівня результативності наслідків діяльності означених акторів даного виду суспільних відносин [19].

Здійснення відповідного управлінського впливу, у процесі реалізації державного регулювання, зазвичай, може бути реалізоване шляхом прямого та опосередкованого державного втручання у соціально-економічні правовідносини. Прямим чи то адміністративним державним втручанням є видання наказових нормативно-правових актів, що не забороняють окремі види, наприклад, господарської діяльності, проте здійснюють через них обмеження як то встановлюють потребу ліцензування чи отримання певної категорії дозволів інше. Непрямим чи то економічним втручанням є організація

державної допомоги чи підтримки через реалізацію державної кредитної, інвестиційної, фінансової політики, формування однакових умов для всіх без виключення суб'єктів даного виду правових відносин.

Крім того змістовне навантаження поняття державного регулювання може розглядатися у двох значеннях. У так званому широкому значенні державне регулювання виявляється як встановлення та закріплення загально обов'язкових норм поведінки або правил діяльності усіх суб'єктів даних суспільних відносин, їх коригування і контроль. До основних суб'єктів державного регулювання при такому тлумаченні його змісту слід віднести органи державної законодавчої, виконавчої та судової влади, відповідно, правовою основою здійснення заходів державного регулювання виступають нормативно-правові документи – закони держави, підзаконні нормативно-правові акти, нормативно-правові акти видані судовою гілкою влади [62].

До того ж явище державного регулювання можна розглядати як:

- діяльність держави;
- систему заходів;
- ключові форми та методи державного впливу на певні процеси чи на об'єкти [4].

Враховуючи все вище наведене, поняття державного регулювання можна визначати як діяльність держави по створенню необхідних нормативно-правових, соціально-економічних підвалин функціонування даної системи у відповідності до поставлених мети, цілей і пріоритетів регіональної державної політики забезпечення національних інтересів держави. Проте, державне регулювання не підмінює, а цементує механізми державного управління, дозволяючи державі брати на себе функції, що не можуть бути виконані іншими управлінськими інститутами. Відповідно, державне регулювання в такому випадку характеризується не лише із здійсненням впливу на об'єкти управління безпосередньо, а з організуючим впливом на оточуюче їх середовище, тобто це форма організаційної діяльності держави, пов'язана із іншими формами здійснення державного управління.

Здійснення відповідними державними інституціями функцій державного управління передбачає, одночасно, проведення і заходів державного регулювання. На підставі викладеного, слід зазначити, що шляхом створення необхідних умов для взаємодії основних суб'єктів та об'єктів управлінської діяльності поняття державного регулювання потребує синтезу із формами і функціями державного управління, тому що ефективність державного регулювання забезпечується поєднанням із методами прямого впливу на об'єкти та суб'єкти регулювання, притаманними саме державному управлінню.

В галузі науки публічного управління традиційно поняття розвитку вживається в різних поєднаннях: суспільно-політичний розвиток, соціально-економічний розвиток, розвиток країни, розвиток її регіонів і територій інше. Зазвичай під поняттям розвитку розуміються будь-які прогресивні зміни у тій чи іншій сфері життя держави чи суспільства. Українські словникові джерела дану наукову категорію тлумачать вид руху, певний хід подій чи явищ, поступ загалом [27], а також у вигляді дій чи процесів, що мають наслідком настання змін утвердженної якості предмета, явища, стану, системи та вмотивовують трансформацію існуючого якісного стану предмета, явища, системи, його модернізацію у напрямку досягнення іншого, більш прогресивного якісного стану [3]. За будь-якого тлумачення дефініція розвитку не тотожна простим змінам, а є такою, що заздалегідь передбачає настання нової якості структури об'єкта змін. Основою розвитку є майбуття у вигляді досягнення завідомо прийнятних стандартів або прагнення дотримання певних еталонів. У контексті означених процесів очікуваних і прогнозованих змін дефініцію «розвиток», відповідно до теми даного дослідження, слід окреслювати двома його постійно діючими напрямками даних трансформацій, зокрема соціальним та економічним напрямом [3].

Власне термін «соціально-економічний розвиток» і є сполученням трьох змістовних складників, виражених, по-перше, поняттям «розвиток», а також поняттями «економічний» і, відповідно, «соціальний», що характеризують вектори спрямування останнього.

Якщо зміни носять комплексний характер, то мають ознаки цілісного розвитку країни, регіону чи окремих територій. Тому, соціально-економічний розвиток – це багатосторонні процеси, що у сукупності призводять до досягнення певних поставлених економічних завдань щодо прогресивних змін [60]. Проте, зазначене вище не заперечує пріоритетності соціального розвитку, а лише підкреслює домінанту синтезу обох складових, зумовлених їх взаємозалежністю, оскільки економічна складова розвитку може трактуватися як засіб, а соціальна складова – як мета соціально-економічного розвитку. Тому розподілення змістовної складової поняття соціально-економічного розвитку на соціальну й економічну складові можливо лише методологічно, що дозволяє на цьому рівні визнати те, що соціальна компонента соціально-економічного розвитку з точки зору методології дослідження цього явища задається, а економічна компонента в такому разі – визначається доцільною. При цьому темпи і напрями процесів соціально-економічного розвитку, як вже зазначалось вище, не можуть бути описані через виокремлення якогось одного із процесів – чи то соціального, чи то економічного, що дозволяє здійснити загальне формулювання його змісту як виду економічних відносин між основними суб'єктами економічного і соціального розвитку заради формування економічних базисів стійких змін з метою досягнення якісно вищих за попередні показників життєвого рівня мешканців окремих територій чи загалом населення держави шляхом застосування переваги новітніх підходів до управління і регулювання означеними процесами змін, які мають сприяти утвердженню дієвої взаємодії процесів як соціалізації певної території, регіону, держави, так і її паралельній економізації [61]. Іншими словами, ефективність будь-якого виду публічної соціальної політики неможливо досягти без створення потужної економічної основи для реалізації поставлених цілей даної політики та, навпаки, за відсутністю чинників динаміки соціальних змін неможливо забезпечити прогрес економічний, зокрема у процесах виробництва товарів і надання соціальних послуг.

Змістовне навантаження поняття соціально-економічного розвитку

віддзеркалює взаємозалежність між існуючим станом економічного розвитку і його здатністю до вирішення існуючих соціальних проблем населення країни загалом, її окремих регіонів та певних територій, тобто, соціально-економічний розвиток являє собою процес встановлення, існування та зміни певних суспільно-економічних відносин між головними економічними акторами та наявними соціальними стратами місцевого населення. В ході означеного процесу досягають взаємодії протилежні за суттю і наслідками позитивні та негативні чинники, що зумовлюють, відповідно, природні стадії прогресивного розвитку територій, які чергуються із періодами соціально-економічної стагнації.

У різних наукових дослідженнях знаходять своє відображення дві концепції тлумачення змісту дефініції «соціально-економічний розвиток територій»:

– Перша розглядає соціально-економічний розвиток окремих територій, так би мовити, у вузькому значенні та передбачає характеристику перетворень у межах окремої соціально-економічної системи на більш вдосконалену через впровадження певної кількості затребуваних на даний момент кількісних і якісних змін, що дозволяє провести модернізацію конкретних параметрів даної територіальної соціально-економічної системи.

– Друга виходить із розуміння змісту соціально-економічного розвитку у широкому значенні, розширюючи його зміст до визнання даного явища як комплексного, системного процесу настання незворотних і позитивно спрямованих змін у даній сфері з урахуванням інтересів і потреб основних акторів, зацікавлених у даних трансформаціях, забезпеченням балансу між різними інтересами й потребами та спрямуванням зусиль і ресурсів на досягнення чітко визначених мети, цілей та завдань.

Під незворотністю настання змін розуміється незворотність, тобто, стабільність і тривалість процесів соціально-економічного розвитку, що закріплено у відповідних нормативно-правових актах, якими забезпечено наявність необхідних інструментів і механізмів гарантування та забезпечення

позитивної реалізації намічених змін.

Позитивна спрямованість змін визначає їх основним вектором покращення та підвищення зростання показників соціально-економічного розвитку таких як: ефективність процесів трансформації, зміни у показниках якості життя, добробуту населення ін. Позитивна спрямованість змін зменшує вірогідність настання періодів економічного спаду, що протирічать змісту поняття розвиток взагалі.

Системністю змін є процеси, що охоплюють усі складові даної економічної системи та враховують різні територіальні фактори [65].

З науково-практичної та нормативно-правової точки зору ідентифікація поняття території чи регіону передбачає його загальне тлумачення як певної території, що має ознаки однорідності та за рядом критеріїв відмінна від сусідніх територій. Економічні характеристики трактування дефініції «територія» («регіон») розуміють її як частину території держави із власною системою зв'язків між суб'єктами господарювання, як складову загального державного соціально-економічного комплексу, як окремий та особливий територіальний соціально-економічний комплекс із складною системою адміністративних і господарських зв'язків із внутрішнім та зовнішнім середовищем. Соціально-економічний зміст регіону визначається як територія із самостійною територіальною організацією, з власним господарським комплексом, процесами виробництва, організацією розподілу, обміну і споживання матеріальних благ та надання соціально-адміністративних послуг, тобто, є частиною загальної території країни із власною системою механізмів відтворення, представлену такими компонентами як територія, господарська єдність і цілісність, зв'язки із загальнодержавним господарсько-економічним комплексом, специфічними рисами, власними регіональними умовами вироблення валового національного продукту, матеріально-технічних фондів, людського капіталу та робочої сили, здатністю формувати доходи місцевого населення та забезпечення його достатнім рівнем товарів і послуг, з притаманними їй традиціями.

Таким чином, соціально-економічний зміст понять «територія» чи «регіон» характеризується певними рисами:

- це географічно і адміністративно визначена територія держави,
- це сформована у межах даної території економічна система,
- це самостійний територіальний господарсько-економічна комплекс із власною системою виробництва, розподілу, обміну та споживання благ і послуг, замкненим циклом відтворення останніх, із особливими проявами економічної специфіки тощо,
- це складник єдиної державної соціальної, економічної та адміністративно-правової системи, що відображає їх основні риси [21].

Територіальний розвиток може розглядатись як комплекс заходів планомірного економічного, соціального, культурного та політичного процесів, які відбуваються у межах визначеною географічної зони, що базується на природних і позитивних правах місцевого населення, економічно та соціально зорієнтований і сфокусований на постійне підвищення рівня добробуту усього загалу місцевого населення [68].

Соціально-економічний розвиток окремих територій, відповідно, також представляє собою встановлення особливого режиму функціонування даної території, спрямованого на генерацію позитивної динаміки змін рівня життя місцевого населення через забезпечення стійкого та збалансованого відтворення достатнього рівня господарсько-економічного, ресурсно-матеріального та соціально-демографічного потенціалу означеної території. Відповідно, критеріями впливу на процеси якісних змін на територіальному рівні є: історичні, політико-правові, екологічні, природно-ресурсні, матеріально-технічні, демографічні, соціально-економічні, а також організаційно-інституційні тощо. Отже, соціально-економічний розвиток окремих територій в середині країни має бути комплексним процесом перетворень в економічній і соціальній сферах, кінцевою метою яких визначається покращення ступеню якості життя населення на даній території та має вираження у зростанні рівня виробництва і доходів населення, у відчутних

змінах у соціальній сфері та управлінській структурі, що породжують прогресивні зміни в свідомості особистості і громадській свідомості, новації в сфері місцевих традицій і звичок. Таким чином, соціально-економічний розвиток територій передбачає формування умов для створення конкурентної, дієвої, невитратної місцевої економіки, що спроможна постійно підтримувати тенденцію підвищення рівня життя населення на даній території, рівня соціального забезпечення останнього, забезпечити безпечну екологічну обстановку [54]. Як суто наукова дефініція соціально-економічний розвиток є науковою категорією, що пояснює процеси трансформації існуючого стану якості економічної системи та рівня суспільної організації до нової міри, нового кількісного й якісного рівня соціально-економічної системи. До того ж, соціально-економічний розвиток сприяє формуванню загального позитивного іміджу даної території через встановлення високого рівня життя її населення [7].

На основі вище викладеного можна припустити, що соціально-економічний розвиток територій виступає незворотною, цілеспрямованою та закономірною трансформацією чинної соціально-економічної системи на основі реалізації наявних у неї механізмів керування, управління, регулювання та самоорганізації. Трансформації даної системи як процес її розвитку означають її спроможність до активних позитивних перетворень при незмінності стійкості її компонентів в умовах перетворень і здатність протидіяти негативним змінам. Рушійними силами трансформацій та розвитку визнаються соціально-економічний потенціал даної системи як сукупність можливостей і результат публічно-управлінської діяльності усіх суб'єктів даного виду діяльності, спрямованого на досягнення позитивного економічного, соціального й екологічного ефекту.

Економічний розвиток територій фокусує основні зусилля усіх суб'єктів даного процесу на збільшенні рівня економічної заможності території, підвищенні показників добробуту місцевого населення шляхом збільшення обсягів місцевого виробництва, організації справедливого розподілу та

споживання товарів і надання відповідних послуг, що характеризується не лише кількісними, але і якісними змінами в регіональній економіці на кшталт розвитку підприємництва, запровадження новітніх інновацій та модернізації економічної структури загалом. Отже це складова загального розвитку території у супроводі значних інституційних змін, значним впливом на природне середовище та із двоїстою роллю людини у даному процесі: людини і як важливого фактору виробництва, і людини як критерію рівня місцевого розвитку.

Основними маркерами категорії соціально-економічного розвитку територій в економічній сфері є:

- економічне зростання як розвиток економічної системи регіону чи території загалом. Воно супроводжується постійним нарощенням обсягу місцевого виробництва та, відповідно, збільшенням рівня споживання місцевої продукції, розширенням ринку праці та послуг, підвищенням загального рівня доходів територіальних громад і життєвого рівня місцевого населення та ін.;
- структурні зміни як перехід до новітніх ефективних механізмів управління та використання наявних місцевих природних, економічних, матеріально-технічних, людських ресурсів через запровадження сучасних інноваційних технологій управління та вироблення основ місцевої політики задоволення потреб й інтересів населення.

Соціальний розвиток територій віддзеркалює процеси змін соціальних інститутів і окремих структур, зорієнтований на покращення якості життя населення та рівня його добробуту, через вільний доступ до якісної освіти, системи охорони здоров'я та надання адміністративних послуг, доступності й рівня загально цивілізаційних соціальних благ. Соціальна складова загального територіального розвитку представляє собою активну взаємодію різних соціальних структур, процесів і суспільних відносин, зосереджених на: забезпеченні соціальних інтересів і потреб людей, а також на сприянні розвитку регіональної соціальної інфраструктури, як основи місцевого соціального добробуту та благополуччя.

У сфері соціальній важливими маркерами є: орієнтація заходів здійснення

політики розвитку територій на людину, їх спрямовання на стабілізацію існування місцевих соціальних і культурних систем, забезпечення справедливого розподілу благ та задоволення потреб й інтересів населення. Ефективністю соціальної складової територіального розвитку є стан самого соціального середовища, що виявляється у відповідності між впливом на життєвий рівень населення результатів соціальних перетворень через запровадження новітніх управлінських технологій та рівнем витрат наявних ресурсів на їх реалізацію. Відповідно, ефективність соціальної складової територіального розвитку має ґрунтуватися на визнанні основними акторами здійснення місцевої публічної політики пріоритету основних соціальних постулатів, а саме: рівень сприяння вирішенню посталих місцевих соціальних завдань чи проблем пропорційний його результатам і чим цей показник вищий, тим соціальна складова місцевого розвитку є соціально ефективною.

На основі аналізу рівня витрат і отриманих результатів формується загальний вимір ефективності управління і регулювання процесами територіального соціально-економічного розвитку як у контексті економічному, так і в контексті соціальному. Тому соціально-економічний розвиток слід розглядати як комплексний процес, у якому відповідний соціальний контекст не може бути відокремленим від контексту економічного та є віддзеркаленням одночасно ступеню економічного розвитку і отриманим від останнього соціальним ефектом у вигляді рівня підвищення соціального добробуту місцевого населення [2].

Здійснивши аналіз ключових аспектів теорії соціально-економічного розвитку територій, можливо дійти наступних висновків:

- концентрування уваги держави та інших суб'єктів публічного управління на соціальних цінностях, що є очікуваними в ході реалізації місцевої політики соціально-економічного розвитку, визнання останніх пріоритетом у програмуванні стратегій місцевого економічного розвитку;
- досягнення встановлених соціальних результатів реалізації стратегій економічного розвитку територій є дієвими стимулами для прискорення затребуваного часом і запитами населення економічного прогресу

і подолання посталих економічних проблем і викликів.

У підсумку маємо зазначити, що явище державного регулювання забезпечує можливості для ефективної взаємодії суб'єктів та об'єктів публічного управління і спрямовує цю взаємодію у бажаний для держави напрям. На відміну від державного управління державним регулюванням передбачено можливість обрання кількох варіантів законної поведінки керованих об'єктів, що забезпечує можливість вибору найефективнішого.

Соціально-економічний розвиток регіону – об'єктивний процес системних та позитивно спрямованих змін соціально-економічних, організаційно-економічних та техніко-економічних параметрів функціонування регіону, за наслідками якого спостерігається неухильне підвищення рівня та якості життя населення регіону.

1.2 Особливості здійснення національної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій

Забезпечення дієвості здійснення заходів державного регулювання соціально-економічного розвитку країни загалом і окремих її територій потребує використання відповідних за своєю ефективністю механізмів здійснення подібного роду управлінської діяльності. Оскільки у попередньому розділі нами наголошено на необхідності розмежування явищ державного управління і державного регулювання у питаннях реалізації регіональної соціально-економічної політики держави, вважаємо доцільним і надалі у даному магістерському дослідженні розглядати явище державного регулювання як складника загальної системи державного управління, що визначає його спрямованість у вигляді діяльності з управління соціально-економічним розвитком територій та регіонів країни, що свідомо та узгоджено здійснюється від імені усього народу органами й інституціями системи державної влади в інтересах населення як окремих територій, так і загалом народу даної держави [18]. Відповідно до змісту державного управління, регулювання зі сторони держави є здійсненням останньою широкого комплексу організаційних,

правових, економічних, соціальних заходів у сфері відповідних суспільних процесів задля їх впорядкування, визначення загальнообов'язкових правил і встановлення норм необхідної поведінки з метою запобігання негативним суспільним явищам.

Загалом розвиток окремих територій є впорядкованою та взаємопов'язаною діяльністю основних зацікавлених в його результатах суб'єктів – населення місцевої територіальної громади, органів місцевої виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, бізнесового сектору, інституцій громадянського суспільства та інших суб'єктів, функціонування яких обмежується територією даної адміністративно-територіальної одиниці і спрямована на творення нових чи модернізацію чинних на означеній території переваг, сприяння створенню умов для подальшого розвитку місцевої економіки, гарантування соціального забезпечення, соціального захисту, соціальної безпеки та соціального порядку [67]. При цьому слід особливо наголосити, що у регулюванні процесами розвитку окремих територій беруть участь не лише означені актори регуляторної політики місцевого рівня, а й представники державної влади регіонального і національного рівнів, а тому, місцевим розвитком є комплекс управлінських і регуляторних процесів на даній території у різних напрямках – в першу чергу економічному, соціальному та адміністративному. Власне територія є головною складовою місцевого розвитку, зумовлює концентрацію наявних на ній ресурсів та визначає необхідні механізми реалізації державної політики регулювання соціально-економічного розвитку, об'єктом якої вона є.

Під державним регулюванням соціально-економічного розвитку територій слід розуміти процеси прийняття і реалізації затребуваних державно-управлінських рішень, спрямованих на підтримку оптимального рівня використання, раціональності та відтворення місцевого економічного потенціалу задля досягнення поставлених цілей регіональної публічної політики забезпечення економічного розвитку території. Відповідно до означеного, соціально-економічний розвиток території може набувати ознак регульованого, який передбачає реалізацію стратегічної мети розвитку,

внесення необхідних змін в управління цим процесом державними органами влади, а також місцевими органами самоврядування, нерегульованого, що по факту позбавлений прямого управлінського впливу, умовно регульованого, тобто скоригований у відповідності до довгострокової перспективи на кілька економічних циклів. Спільним для них залишається визнання місцевого населення даної території та кадрового потенціалу владних і самоврядних інституцій ключовими чинниками означених стратегічних змін [15].

Успішність й ефективність здійснення регуляторного впливу держави на соціально-економічний розвиток територій зумовлюється не лише рівнем розвитку місцевих виробничих сил, загальною політичною організацією держави, національними та демографічними особливостями територій, характеру та особливостям її історичного розвитку, а й дієвості усієї системи державного регулювання соціально-економічного розвитку територій, що за змістом має розумітись як поєднання її основних складових частин. Означена система та її складові елементи знаходяться під постійним впливом певного навколишнього середовища, що також є системою політичних та правових, демографічних та екологічних, техніко-економічних і соціально-культурних компонентів. На вході така система отримує затребуванні процесом регулювання наявні ресурси та потенційні можливості територій, відповідно на виході має бути реалізована головна мета державного регулювання соціально-економічного розвитку територій. Основними складовими елементами системи державного регулювання соціально-економічного розвитку територій визначаються: суб'єкти державного регулювання, визначені мета і цілі останнього, наявні закони, розроблені на їх основі принципи, механізми, методи, засоби та інструменти, традиційні закономірності, об'єкти державного регулювання, а також взаємні зв'язки між ними [13].

Важливим компонентом системи державного регулювання соціально-економічного розвитку територій доцільно, у першу чергу, визначити суб'єкт регуляторного впливу, до якого слід віднести місцеві органи державної виконавчої влади з їх територіальними представництвами, та також органи місцевого самоврядування, що беруть на себе значну частину основних функцій

регулювання процесів у даній галузі. Традиційним для розвинутого демократичного суспільства суб'єкти державного регулювання як чітко структуровані управлінські інституції мають не лише відчувати на собі вплив політико-управлінських еліт, але і бути налаштованими на тісну взаємодію з інститутами громадянського суспільства, третім сектором в особі місцевого бізнесу задля успіху в реалізації і застосування місцевого економічного, адміністративного, людського, ресурсного потенціалу подальшого розвитку окремої адміністративно-територіальної одиниці.

Слід наголосити на вагомості внеску у діяльність суб'єктів державного регулювання соціально-економічного розвитку територій процесів внутрішньої імплементації змін, викликаних децентралізацією виконавчої влади, завдяки яким розширені повноваження та функціональні можливості органів місцевого самоврядування. Додатковим позитивним фактором модернізації діяльності основних суб'єктів державної регуляторної політики стала імплементація передового світового управлінського досвіду, що окреслила напрями змін політики визначення пріоритетів у сфері державного регулювання соціально-економічного розвитку, визначивши останній як результуючий показник політики державного регулювання та інструмент досягнення мети, завдань і цілей регіонального розвитку. Окресленими змінами акцентовано увагу на важливості формування дієвої взаємодії суб'єктів та об'єктів державного регулювання соціально-економічного розвитку територій із оточуючим середовищем як вагомим складником запровадження нормативно-правового механізму процесів державного регулювання. Забезпечення позитивних результатів означеної взаємодії складників державної політики регулювання соціально-економічних питань місцевого територіального розвитку сприяє розширенню можливостей в частині отримання максимально можливого ефекту в ході розробки та впровадження положень нормативно-правових, програмних та аналітичних документів, що формують місцеву політику державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій.

Процеси державного регулювання соціально-економічного розвитку

територій є цілеспрямованими, направленими на досягнення чітко визначеної стратегічної мети, реалізація якої здійснюється через виконання певних завдань. Такою метою державного регулювання соціально-економічного розвитку територій має бути сприяння створенню широкого спектру стратегічних можливостей нарощування ступеню економічної спроможності, фінансової самодостатності та інтенсивного саморозвитку окремих територій. Відповідно, завданнями поставленої мети є напрями реалізації мети. (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Реалізація мети державного регулювання соціально-економічного розвитку територій через виконання основних завдань

Процеси досягнення окресленої мети та реалізації завдань державного регулювання соціально-економічним розвитком територій бути ефективними за умови збалансування інтересів місцевого населення щодо стану і перспектив розвитку соціально-економічного потенціалу даної території із загальнодержавними, а також за умови дотримання особливостей основних законів дієвості здійснення публічної політики у даній галузі суспільно-економічних відносин. Серед означених законів рядом дослідників ключовими визначаються закономірності, пов'язані із забезпеченням єдності системи публічного управління, пропорційності суб'єктів і об'єктів державного управління, пропорційного поєднання проявів централізації та децентралізації

державного управління, встановлення оптимального співвідношення між керуючою та керованою системами [25].

Поширеними принципами державного регулювання економічних процесів, що виявили високий ступінь ефективності в реалізації публічної політики місцевого соціально- економічного розвитку визнано принципи наукового обґрунтування; погодження інтересів основних акторів здійснення даного виду політики, а також принципи досягнення системності, цілеспрямованості визначених концепцією розвитку видів регуляторної діяльності, принципи пріоритетності, комплексності прийняття публічно-управлінських рішень; принципи адаптації, достатності, ефективності запроваджених заходів здійснення основних напрямів регіональної політики; принципи забезпечення організаційно-правового та науково-економічного супроводу; принципи прозорості та підзвітності діяльності суб'єктів здійснення заходів державного регулювання як інструментів забезпечення відповідальності управлінської системи за результати діяльності та принцип гнучкості у сієї системи місцевого державного регулювання означеними процесами, як здатність системи реагувати на мінливі умови функціонування останньої та окремих її елементів [13].

Принципи здійснення політики державного регулювання безпосередньо доповнюються закономірностями даного виду діяльності, визначаючи спрямування дії останніх, а також характер зв'язків між ключовими елементами керуючої системи, що зумовлює регламентацію управлінських відносин, зокрема: збереження єдності системи місцевого публічного управління; оптимального поєднання елементів централізації та децентралізації управління на регіональному рівні; визначення специфіки взаємозалежності між об'єктом і суб'єктом публічного управління; встановлення відповідності між рівнем повноважень і ступенем відповідальності; цілеспрямований характер побудови і функціонування управлінської системи; підтримка проявів творчої активності особи щодо підвищення якості роботи системи управління [25].

Важливою складовою механізмів здійснення політики державного

регулювання місцевого соціально-економічного розвитку є її функції та забезпечення їх реалізації. Серед останніх необхідно виокремити наступні (рис. 1.2).

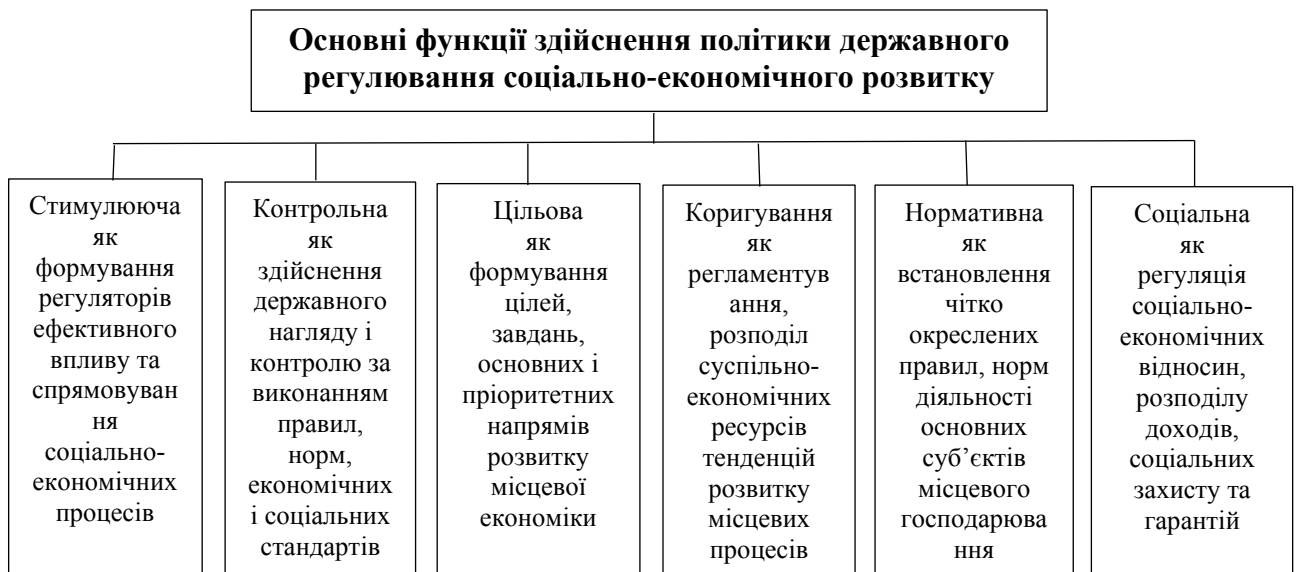

Рисунок 1.2 – Забезпечення реалізації функцій державного регулювання місцевим соціально-економічним розвитком

Враховуючи, що будь-яка діяльність по виробленню основ і реалізації політики державного регулювання процесів у певній сфері забезпечується також механізмом здійснення такої діяльності як способом організації дій суб'єкта регулюючої діяльності на основі зазначених вище принципів і функцій, що забезпечує функціональну ефективність всієї системи державного регулювання, використовуючи певні форми, методи і засоби підвищення ступеню дієвості досягнення поставлених цілей і завдань. Відповідно, механізмом державного регулювання соціально-економічного розвитку територій ми і надалі будемо сприймати сукупність пов'язаних між собою принципів означеної діяльності, методів, засобів та інструментів здійснення регулюючої діяльності, що здатні забезпечити сталий розвиток соціально-економічного потенціалу тих чи інших територій. Численними в даній сфері наукових студій працями вітчизняних вчених на основі характеристики відповідних функцій, методів, засобів та інструментів та засобів здійснення

політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій визначено здійснено визначення правового, організаційного, інформаційного, соціального та економічного механізмів державного регулювання даної сфери [8].

Застосування правового механізму полягає у розробці та затвердженні відповідних нормативно-правових актів, якими регулюються питання соціально-економічного розвитку; встановлення порядку впровадження положень рекомендацій, галузевих інструкцій, дотримання встановлених стандартів, нормативів; реалізації положень окремих розпоряджень, управлінських рішень відповідних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; дотриманні процедур контролю за станом виконання місцевої державної політики та дотримання при цьому визначених юридично норм. До основних методів правового механізму належать адміністративний та метод здійснення примусу.

У межах даного дослідження запропоновано і надалі правовий механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку територій розглядати у вигляді сукупності таких інституцій як закони та підзаконні нормативно-правові акти, котрими формуються рамкові умови вироблення та реалізації державної політики місцевого соціально-економічного розвитку; обираються методи, визначаються необхідні принципи й інструменти політики державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку, а також встановлюється ієрархія у взаємодії між суб'єктами регулювання, об'єктами регулювання та навколишнім середовищем. Висвітлені тенденції посилення ефективності правового механізму забезпечення дієвості державної політики регулювання місцевого територіального соціально-економічного розвитку збільшують вимоги щодо досягнення результатів імплементації інструментів державного регулювання соціально-економічного розвитку на загальнонаціональному, регіональному та місцевому територіальному рівнях у частині забезпечення ефективності процесів їх взаємодії в умовах децентралізації [63].

Організаційним механізмом державного регулювання соціально-економічного розвитку територій є забезпечення послідовності етапів проектування, здійснення аналізу виконання, визначення конкретних цілей, виокремлення структурних підрозділів системи суб'єктів державного регулювання і встановлення форм координації їх діяльності задля інституційно-організаційного забезпечення функціонування даної системи. Мета організаційного механізму полягає у посиленні організаційної та управлінської спроможності відповідних інституцій, покликаних реалізовувати функції публічної політики на місцевому рівні. Основними засобами реалізації організаційного механізму визначено формування повноважень центральних та місцевих органів виконавчої влади та їх розмежування, забезпечення структури та координації рівнів управління відповідних підрозділів інституцій виконавчої влади із соціально-економічних питань та створення за потреби мережі консультативно-дорадчих органів, врегулювання питань організації взаємовідносин між органами місцевого самоврядування та господарчими суб'єктами, пов'язаних із наданням публічних послуг, налагодження системи підвищення професійної кваліфікації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, виконуючих обов'язки регулювання процесів економічного і соціального розвитку територій [22].

Інформаційним механізмом державного регулювання соціально-економічного розвитку територій здійснюється інформаційно-комунікативне забезпечення процесу регулювання. Головною метою інформаційного механізму державного регулювання залишається здійснення інформаційного обміну в середині системи, як необхідний процес формування, зберігання, передачі, аналізу та використання затребуваної інформації через створену інформаційну базу даних, забезпечуючи таким чином необхідну в сучасному управлінському середовищі швидкість, якість та прозорість прийняття управлінських рішень. Інформаційно-комунікаційне супроводження процесів регулювання здійснюється внутрішніми каналами комунікації, засобами масової інформації та мережею Інтернет, сучасними програмними продуктами,

інформаційними продуктами територіальних громад, іншими видами електронних інформаційних ресурсів [14].

Соціальний механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку територій забезпечує необхідний і затребуваний громадою рівень життя населення з метою упорядкування суспільного розвитку, сприяння створенню умов для задоволення потреб даного соціуму. Кінцевим результатом використання соціального механізму є урівноваження складників даного соціального середовища із потребами соціально-економічного розвитку означеного середовища. Показниками ефективності соціального механізму вважаються політика дотримання соціальних стандартів, забезпечення високого рівня якості процедури надання соціальних послуг, здійснення заходів соціального захисту населення, сприяння зростанню рівня зайнятості та підвищення рівня доходів населення територіальних громад, підтримання соціальної справедливості та соціальної безпеки останнього. Загалом, соціальний механізм дозволяє мотивувати процеси підвищення рівня соціальної відповідальності в середині територіальних громад, орієнтованою на підтримку сталого та довгострокового просторового розвитку [59].

Економічний механізм державного регулювання соціально-економічного розвитку територій є сукупністю фінансово-економічних управлінських методів, інструментів та стимулів державного регулювання економічних процесів та забезпечення результативності виконання соціально-економічних функцій, від яких залежать рівень і якість життя місцевого населення. Форми державного регулювання, у які виливається економічний механізм, набувають вигляду грошово-кредитного, бюджетно-податкового, конкуренто-цінового, інвестиційно-інноваційного регулювання. Основоположним принципом функціонування економічного механізму є ефективність, результативність та адресність його впливу [23].

Говорячи про методи здійснення державної регуляторної політики, маємо на увазі сукупність способів впливу суб'єктів здійснення владних повноважень на процеси соціально-економічного розвитку територій як то: правових,

адміністративних, організаційно-економічних, соціально-економічних та соціально-психологічних методів. В основі правових методів покладені законодавчо-правові та нормативно-правові інструменти, адміністративних – відповідні адміністративно-правові акти і процедури, організаційно-економічними зумовлюється організація професійної діяльності основних суб'єктів політики регулювання, економічні методи вказують на спосіб здійснення впливу держави на владні суб'єкти економічними засобами та на необхідність широкої участі населення та інститутів громадянського суспільства в діяльності того чи іншого суб'єкта регулювання. Виокремлення категорій найбільш дієвих методів державного регулювання дозволяє зупинитись на нормативно-правових, фінансово-економічних, адміністративних, організаційних, соціальних, науково-методичних та інформаційно-освітніх категоріях основних методів державної регуляторної політики [25].

Об'єктами політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій мають виступати збалансовані зміни та якісні оновлення соціально-економічного стану окремих адміністративно-територіальних одиниць в середині даного регіону чи території і включає в себе інтенсифікацію наявних і потенційних можливостей чинної територіальної економічної системи, увесь комплекс господарюючих суб'єктів, інституції забезпечення життєдіяльності мешканців територіальної громади, що характеризують показники стійкого економічного зростання.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

2.1 Ключові аспекти правового забезпечення процесів державного регулювання соціально-економічного розвитку територій

Правове регулювання забезпечує доволі широкий спектр видів суспільної діяльності, зокрема сферу сучасного публічного управління та державного регулювання, і традиційно розглядається як процеси установа, зміни та ліквідації окремих правових норм заради забезпечення нормативно-правового й інституційно-організаційного впливу на той вид суспільних відносин, що формуються в управлінській сфері, організації поведінки та діяльності індивідів, пов'язаних із впливом на управлінські рішення, на забезпечення їх виконання згідно з потребами окремої людини і суспільства загалом [24]. Змістовне навантаження процесу правового регулювання має вияв як застосування окремих правових норм задля захисту ключових державних інтересів, формування умов розвитку держави та її інституцій, вплив через останні на певну сферу суспільних відносин, наділяючи учасників цих відносин правом вчиняти правомірні дії через надання суб'єктам правовідносин відповідних прав і певних обов'язків та надаючи можливостей обирати варіанти правомірної поведінки згідно юридично закріплених правових нормам [9]. Юридично встановленим, за таких умов, залишається визнання методу правового регулювання притаманним виключно державі, репрезентованої її владними органами та управлінськими інституціями, оскільки правові норми є єдиним видом соціальних норм, що встановлюються, санкціонуються, забезпечуються державою, відповідно, захищаються силою державного примусу [26]. Отже, держава шляхом застосування методу правового

регулювання суспільних відносин приводить означені види суспільних відносин у відповідність до чинних правових норм, юридичних вимог і законних обов'язків, що сприймаються, підтримуються, визнаються суспільством і, в разі потреби, реалізуються шляхом застосування державного примусу.

Суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення державою регулятивної функції також багато в чому залежать від ефективності їх правового забезпечення. Гарантуванням дієвості процесів здійснення державного регулювання соціально-економічним розвитком окремих державних територій є формування відповідної бази нормативно-правових актів, що створює необхідне правове поле для виникнення, зміни та припинення певних (публічно-управлінських) правовідносин.

Питання територіального устрою, функціонування та компетенції у сфері регулювання аспектів соціально-економічного розвитку державних і місцевих органів виконавчої влади, їх посадовців та інших державних службовців, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, питань формування і здійснення публічної політики соціально-економічного розвитку територій зафіксовані у положеннях Основного Закону нашої держави [16].

Закон України про засади внутрішньої та зовнішньої політики в окремих положеннях визначає специфіку засад здійснення означених політик, зокрема, становлення інституцій громадянського суспільства, розвиток інституту місцевого самоврядування, забезпечення необхідних умов для розвитку регіонів країни у сфері економіки, соціального та гуманітарного розвитку, екологічної і техногенної безпеки територій України, модернізації діяльності суб'єктів національної системи державної служби з урахуванням європейського та світового передового досвіду, посиленні ефективності заходів з протидії корупції та тіньової економічної діяльності, здійсненні реформ в галузі міжбюджетних відносин на користь регіонів і окремих територій, створенні необхідних умов для розвитку їх економічної спроможності, економічної самодостатності та доступності необхідних державних послуг місцевим споживачам останніх, у зміцненні матеріально-фінансової бази та ступеню

ресурсного забезпечення діяльності основних акторів здійснення державної політики регулювання соціально-економічного розвитку територій, у створенні дієвих і результативних механізмів активізації участі населення територіальних громад та органів місцевого самоврядування у процесах формування та реалізації державної регуляторної та управлінської політики тощо [45].

Законом України «Про засади державної регіональної політики» встановлено головну мету останньої, що полягає у створенні необхідних умов для динаміки подальшого збалансованого соціально-економічного розвитку країни, її регіонів та окремих територій, підтримки соціальної та економічної єдності регіонів і територій, підвищення рівня життя місцевого населення, створенні безпечних умов існування, додержанні державних гарантій встановлених соціальних стандартів для громадян, що не залежить від території проживання.

Головними об'єктами здійснення державної регіональної політики визначені регіони та окремі території країни, як то окремі групи регіонів, їх окремі частини, місцеві територіальні громади та їх населення. Суб'єкти державної регіональної політики представлені Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, органами державної влади Криму, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, посадовими особами останніх. У формуванні та реалізації регіональної політики держави можуть активно брати участь також асоціації місцевих самоврядних органів, їх добровільні об'єднання, інші інституції місцевого чи регіонального розвитку, створення яких передбачено положеннями цього Закону, а також окремі напрями регіональної політики можуть бути реалізовані окремими інституціями громадянського суспільства громадськими об'єднаннями, юридичними та фізичними особами тощо [46].

Важливим суб'єктом здійснення політики державного регулювання соціально-економічним розвитком територій національним законодавством визначено місцеві державні адміністрації, оскільки останні у відповідності до власних повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної

адміністративно-територіальної одиниці та реалізують частку делегованих їм місцевими радами повноважень і забезпечують здійснення заходів, окреслених державними і регіональними програмами соціально-економічного розвитку, програмами охорони місцевого довкілля, взаємодіють у даних сферах з відповідними органами місцевого самоврядування, реалізують інші надані державою, а також делеговані означеними органами самоврядування повноваження. Правовий статус місцевих державних адміністрацій визначається Основним Законом нашої держави, даним Законом та іншими нормативно-правовими актами України [52].

Іншим впливовим суб'єктом здійснення основних напрямів державної політики регулювання соціально-економічного розвитку територій в Україні спеціальним законом визначено органи місцевого самоврядування, оскільки самоврядні повноваження безпосередньо закріплені не лише за місцевими територіальними громадами, а й за сільськими, селищними, міськими радами та їх виконавчими органами, за районними та обласними радами, що представляють спільні інтереси усіх місцевих територіальних громад. Здійснення державного контролю за діяльністю інституцій місцевого самоврядування можливий лише на підставах, визначених законами України, і не має виявлятися у втручанні органів державної влади у процеси здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень [51]. Таким чином, державне регулювання місцевого соціально-економічного розвитку не передбачає обмеження чи втручання держави через її інституції у сфери, визначенні повноваженнями місцевого самоврядування.

Прогнозування як важлива складова механізму державного регулювання територіальним соціально-економічним розвитком визначено окремим законом [42], яким визначений комплекс правових, економічних та організаційних засад формування системи прогнозування особливостей, напрямів, специфіки соціально-економічного розвитку України та окремих регіонів держави, адміністративно-територіальних одиниць як складових частин національної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку. Закон встановлює порядок і процедуру розроблення, затвердження та реалізації

документів прогнозування економічного та соціального розвитку, а також права та форми і види відповідальності основних акторів державної регуляторної політики у сфері соціального й економічного розвитку. Державним прогнозуванням соціально-економічного розвитку є наукова діяльність з передбачення особливостей розвитку країни в цілому або окремих її територій, можливих напрямів змін в економіці та соціальній сфері на майбутнє, а також пошуку альтернативних можливостей досягнення прогнозованих і запланованих орієнтирів економічного і соціального розвитку, засобом вибору певної стратегії діяльності у даному напрямі та механізмом прийняття відповідних публічно-управлінських рішень суб'єктами здійснення державного регулювання соціально-економічними процесами.

Генеральною схемою планування територій України визначається пріоритетність та концептуальність вирішення проблем і диспропорцій використання територій нашої країни, вдосконалюється система розселення місцевого населення та забезпечення сталого розвитку територій, планується розвиток виробничої, соціальної побутової та транспортної інфраструктури, формування національної екологічної політики, аналізується стан використання територій України, визначаються головні напрями використання даних територій та інше [41].

Законом України про формування і реалізації цільових програм визначено, що Державними цільовими програмами є взаємопов'язаний між собою комплекс спеціальних державних завдань та заходів, спрямованих на вирішення важливих проблем розвитку держави загалом або окремих її територій, здійснюваних за кошти Державного бюджету України та узгоджених відносно строків виконання, складу виконавців, обсягів ресурсного забезпечення. Вони охоплюють собою усю територію нашої країни або територію значної кількості її регіонів і реалізуються центральними та місцевими органами державної виконавчої влади. Мета розроблення державних цільових програм полягає у сприянні здійсненню державної регуляторної політики у пріоритетних сферах розвитку держави, її регіонів та окремих територій, у забезпеченні можливостей концентрації необхідних для цього

ресурсів, економічного, фінансового та науково-технічного потенціалу, а також у координації управлінської діяльності центральних і місцевих органів державної виконавчої влади, окремих підприємств, установ та організацій для вирішення посталих проблем. Державні цільові програми можуть спрямовуватися на вирішення інших потенційних проблем як загальнодержавного, так і територіального розвитку, що підлягають державному управлінню та регулюванню [43].

Особливої ваги в умовах повномасштабної війни та у перспективах повоєнного розвитку нашої країни набуває ефективність політики державного регулювання процесами відновлення зруйнованого війною економічного та господарського потенціалу територій, відновлення і налагодження системи соціального забезпечення, особливо в тих регіонах, що найбільше постраждали від воєнних дій, від окупації чи інших негативних наслідків російського вторгнення. Питання повоєнної відбудови та особливості здійснення державного регулювання означеними процесами врегульовуються окремим нормативно-правовим актом [39]. Закон уточнює основну мету державної регіональної політики як діяльності, спрямованої на інтенсифікацію та збалансування розвитку України, її регіонів та окремих територій, сприяння забезпеченню соціальної та економічної єдності останніх, загальному підвищенню рівня життя місцевого населення, створенню безпечних умов проживання в межах окреслених територій, додержанню забезпечених державних соціальних стандартів в незалежності до місця проживання кожного окремого громадянина. Державна регуляторна політика соціально-економічного розвитку розробляється на основі територіально-орієнтованих та безпекових підходів, що зумовлює потребу виділення окремих функціональних типів територій для результативності планування політики відновлення постраждалих регіонів та стимулювання подальшого розвитку інших територій, задля дієвого запровадження місцевими органами державної виконавчої влади і органами місцевого самоврядування спеціальних механізмів та інструментів реалізації запланованих заходів, зокрема до таких територій належать такі їх категорії як: території повного відновлення; регіональні центри економічного

зростання; території, що мають особливі умови для розвитку; території сталого соціально-економічного розвитку [39].

До того ж, важливо вказати на те, що останні десятиліття виявили наступну закономірність – рівень соціально-економічного розвитку породжує поставу нових проблем та унеможлиблює усунення існуючих, не дивлячись на те, що у попередній час на їх вирішення спрямовувались відповідні нормативно-правові акти, а це, у свою чергу, сформувало крайню потребу формування нових ціннісних завдань, орієнтирів, мети і цілей її досягнення, задіяння нових ефективних засобів і механізмів, пошук альтернативних рішень, що уможливають сукупно додаткові можливості змін обставин, що виникли [30].

На виконання даних стратегічних завдань модернізації український Уряд затвердив Національну економічну стратегію на період до 2030 року, що активно доповнюється та змінюється у відповідності до посталих і затребуваних самим економічним розвитком новими положеннями і напрямками розвитку, якими визначив першочергові цілі, стратегічні орієнтири, ключові принципи та цінності, спрямовані на покращення рівня соціально-економічного розвитку територій України [48; 40]. Було визначено наступні завдання (рис. 2.1).

Національною стратегією та внесеними до неї змінами також передбачається сприяння проведенню державної публічної політики європейського та євроатлантичного спрямування, побудові взаємовигідних відносин з перспективними економічними центрами в азійському та близькосхідному регіонах, формування сприятливих умов розвитку бізнес-клімату, розвитку національного підприємництва та підтримки експорту, залученню додаткових інвестицій та розвитку нових ринків капіталу, збільшення рівня внутрішнього споживання товарів і послуг, застосування інших механізмів посилення позицій нашої країни на загальнонаціональному та регіональному рівнях економічного зростання. Зазначене дозволяє констатувати необхідність забезпечення умов для інноваційного та випереджального характеру економічного зростання, що має сприяти розвитку

суспільства шляхом підвищення якості надання освітніх, наукових, медичних, культурних соціальних послуг та безпеки навколишнього природного середовища [48; 40].

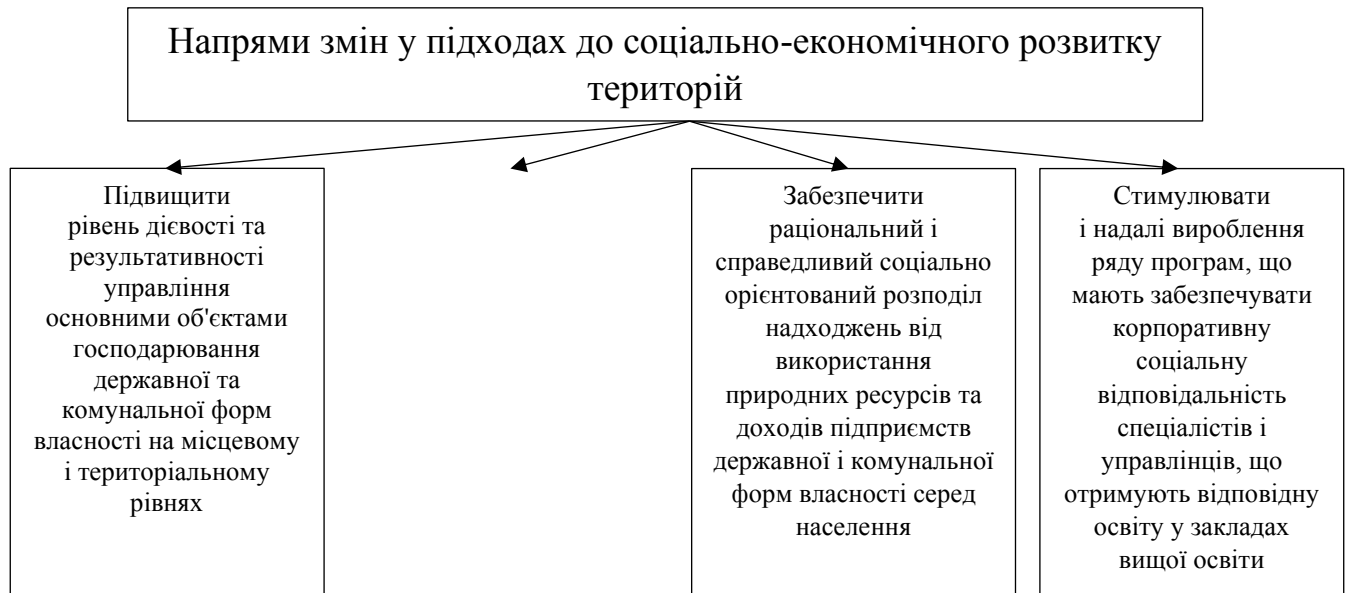

Рисунок 2.1 – Напрями реалізації змін в управлінні соціально-економічним розвитком територій на основі нової Національної стратегії розвитку

Важливою складовою правового регулювання державою питань соціально-економічного розвитку окремих територій держави є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, прийнята постановою Уряду України за № 695, якою визначається магістральний напрям сталого розвитку територій (регіонів) і зазначено, що перспективним підходом у напрямку формування новітньої державної регіональної політики є зміщення акцентів до вироблення саме територіально спрямованої публічної політики соціально-економічного розвитку через заохочення використання власного соціального та економічно-ресурсного потенціалу окремих територій (регіонів) [47].

Розроблення положень даної Стратегії і плану виконання визначених останньою заходів передбачено при застосуванні принципів державної

регіональної політики, визначених окремим законом. Їх здійснення базується на використанні територіально-орієнтованого підходу та стратегічному плануванні регіонального й територіального соціально-економічного розвитку, визначенні конкретних сфер державного втручання задля забезпечення економічного зростання через розкриття можливостей місцевого інноваційного потенціалу, особливостей наявних і потенційних місцевих ресурсів, конкурентної переваги даної території та більш дієвому їх використанні. У положеннях Стратегії передбачені тенденції посилення основних проблем соціально-економічного розвитку територій, що мають вплив на весь регіональний розвиток; головні пріоритетні напрями державної регіональної політики, затребувані для визначення ключових довгострокових завдань; окреслені основні типи територій впровадження зазначених державних механізмів та інструментів необхідної державної допомоги здійснення заходів їх подальшого розвитку; на підставі зазначеного визначені стратегічні мета і завдання національного регіонального розвитку, оперативні цілі досягнення стратегічних завдань, напрями здійснення взаємовигідного міжрегіонального соціально-економічного співробітництва, необхідні для досягнення оперативних цілей, етапність та механізми виконання останніх [10].

Відповідно до положень стратегії Державною регіональною політикою враховані ключові виклики, які сьогодні мають вплив безпосередньо на людину, на розвиток місцевої інфраструктури, економіки з урахуванням необхідності побудови культури взаємодії, орієнтованої на співробітництво місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, окремих громадян й інституцій громадянського суспільства щодо питань місцевого розвитку.

Реалізацію державної регіональної політики забезпечить комплексний територіально-орієнтований підхід, яким передбачається визнання основним об'єктом державного управління та регулювання регіони та окремі територіальні громади з їх специфічними соціальними, просторовими, екологічними та економічними особливостями. Задля досягнення даної мети

Стратегією визначені ключові завдання подальшого розвитку різних типів територій. Визначено комплекс заходів реалізації окремих положень державної регіональної політики, що мають бути спрямованими на повоєнне відновлення зруйнованої чи пошкодженої інфраструктури, забезпечення економічної активності на даних територіях, встановлення високого рівня надання публічних послуг населенню, створення достатніх безпекових умов для організації процесів повернення на окремі території частини населення з-за кордону та внутрішньо переміщених осіб, сприяння створенню необхідних умов для повноцінної господарської діяльності, надання підтримки та ефективного використання економічного та соціального потенціалу територій, сприяння зменшенню показників диспропорцій у розвитку населення місцевих територіальних громад та підвищення рівня якості життя окремої людини [47].

Дорожньою картою модернізації політики управління публічними інвестиціями на 2024 – 2028 рр. передбачається здійснення заходів по реалізації окремих положень Стратегії зокрема у законодавчому унормуванні та уніфікації процедури управління публічними інвестиціями, запровадженні стратегічного планування щодо залучення публічних інвестицій, створенні методологічної та інституційної основи здійснення політики управління публічними інвестиціями, удосконаленні бюджетної політики в частині здійснення планування залучення публічних інвестицій, її фінансової оцінки на різних стадіях інвестиційного процесу та посиленні ефективності управління державними та місцевими бюджетами, здатними до залучення додаткових публічних інвестицій, створенні Інформаційно-технологічної архітектури процесів управління публічними інвестиціями, підвищенні організаційно-інституційної спроможності державних органів здійснення управління політикою залучення публічних інвестицій, підвищенні ступеню дієвості процедури управління публічними інвестиціями, посиленні процесів запровадження політики цифровізації процесів управління публічними інвестиціями тощо [49].

Державною стратегією передбачено реалізацію окремих норм Закону

України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» в частині гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, сприяння добровільному поверненню означених осіб покинуті місця попереднього проживання в Україні, захисту від застосування будь-яких видів примусу переміщення в середині країни або примусу до повернення на місця попереднього проживання, взяття на облік внутрішньо переміщених осіб, забезпечення повної реалізації невід'ємного права зареєстрованої внутрішньо переміщеної особи на трудову зайнятість, на підтримку пенсійного забезпечення, загальнообов'язкового державного соціального страхування, матеріального забезпечення та відповідних страхових виплат, на отримання у повному обсязі соціальних послуг, права на освіту та медичне забезпечення, можливостей реалізувати власні виборчі права внутрішньо переміщеними особами, виконання ними своїх громадянських обов'язків тощо [44].

Окремим Законом визначаються правові та організаційні механізми забезпечення відшкодування за пошкоджені та знищені окремі категорії об'єктів нерухомого майна через проведення бойових дій, здійснення країною-агресором терористичних актів, інших видів протиправних дій, диверсій та інше, визначаються категорії отримувачів даного виду компенсацій, діяльності спеціальної Комісії з питань надання відшкодування за знищене чи пошкоджене нерухоме майно, надання фінансової підтримки на придбання об'єктів житлової нерухомості або інвестицій на їх будівництво, купівлі земельних ділянок, на яких розташовані такі об'єкти на територіях будь-яких територіальних громад в різних регіонах України, визначення та встановлення розмірів подібних компенсацій, процедур юридичного оскарження завідомо протизаконних управлінських рішень, дій чи злочинної бездіяльності посадовців державних органів влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів політики надання публічних послуг тощо [50].

У підсумку маємо зазначити, що інтенсивність соціально-економічного розвитку територій, дієвість державної політики регулювання цим розвитком є об'єктивними наслідками процесів кардинальних змін, що викликані

реформами децентралізації влади, що зумовив новий підхід до змісту територіального соціально-економічного розвитку як до процесу кількісного та якісного зростання матеріальних, економічних, соціальних, побутових та інших благ населення території шляхом мобілізації усього комплексу наявних місцевих і державних ресурсів, кінцевою метою якого є прагнення постійного підвищення загального рівня життя місцевого населення у довгостроковій перспективі. Трансформації, викликані процесами децентралізації влади стали запорукою формування нової нормативно-правової основи регулювання соціально-економічного розвитку територій. Відповідно, правова основа політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій сьогодні регламентується нормативно-правовими актами загального та, відповідно, галузевого національного законодавства, особливості юридичного змісту яких викладені у даному розділі магістерського дослідження.

2.2 Місцеві програми соціально-економічного розвитку територій: приклад Золочівської територіальної громади

Сучасні тенденції удосконалення будь-якої регуляторної політики на рівні держави, окремих регіонів та територій зумовлюють потребу чіткого прогнозування і планування заходів регуляторного впливу. Соціально-економічний розвиток територій є сферою додаткової уваги з боку основних акторів здійснення державної регіональної політики, що продукує потребу врівноваження на всіх рівнях публічно-управлінського процесу заходів, інструментів, механізмів забезпечення ефективності державної політики регулювання соціально-економічним розвитком на місцевому рівні. Стан і перспективи підвищення ступеню результативності державної регуляторної політики у сфері місцевого соціально-економічного розвитку можна простежити на прикладі перспективного прогнозування та планування процесів розвитку окремих аспектів соціально-економічного простору окремих територій. За основу взято Стратегію соціально-економічного розвитку

Золочівської територіальної громади, що передбачає досягнення основних операційних цілей в управлінні та регулюванні процесами місцевого соціально-економічного розвитку на період до 2027 року [57], Розпорядження Золочівської селищної військової адміністрації про розробку і затвердження у відповідності до чинної стратегії плану соціально-економічного розвитку громади на період 2024 – 2026 років [55], сам План розвитку соціально-економічної сфери Золочівської територіальної громади Харківської області на короткостроковий управлінський цикл [35].

Планом соціально-економічного розвитку Золочівської територіальної громади строком на 2024 – 2026 роки визначені перспективні цілі, пріоритетність напрямів місцевого соціально-економічного розвитку громади на визначений період, передбачені заходи та механізми досягнення поставлених цілей і завдань, основним спрямуванням яких є підвищення рівня життя та добробуту місцевого населення.

Основні положення Плану розроблені у відповідності до чинної нормативно-правової бази здійснення місцевого публічного управління територіальним розвитком, що є надійним механізмом забезпечення принципів законності при здійсненні державного регулювання процесами соціально-економічного розвитку територій, а також на основі положень Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року, що дозволяє ефективно реалізовувати ключові принципи такого виду діяльності, зокрема: принципу об'єктивності вихідних даних прогнозування та планування, реального стану та індикаторів соціально-економічного розвитку території; принципу обґрунтування економічної доцільності спланованих заходів та перспективних проектів досягнення заявлених мети, цілей та завдань на основі застосування наявного досвіду місцевої практики реалізації державної політики регулювання соціально-економічного розвитку та використання практичних напрацювань кращого світового досвіду, у тому числі у сфері прогнозування, планування та програмування місцевого соціально-економічного розвитку; принципів забезпечення відкритості та прозорості публічно-управлінської діяльності,

організації тісного співробітництва між усіма суб'єктами останньої, забезпечення необхідною інформацією щодо основних цілей, пріоритетів та орієнтирів для всіх суб'єктів управлінської і господарсько-виробничої діяльності; принципів недискримінаційного та рівного доступу до участі у процесах формування та реалізації перспективних напрямів розвитку, передбачених Планом, дотримання основоположних прав та врахування законних інтересів усіх представників об'єднаної територіальної громади, суб'єктів здійснення влади й управління, суб'єктів господарювання усіх видів і форм власності у межах даної території; принципу ефективності та результативності механізмів досягнення поставлених мети, цілей, виконання завдань, здійснення заходів виконання Плану з дотриманням встановлених в ньому термінів щодо можливостей повоєнного відновлення, стимулювання подальшого розвитку громади, поверненню населення, задоволенню потреб сучасного покоління мешканців громади при урахуванні перспективних інтересів прийдешніх поколінь, окремих вікових, соціальних і гендерних груп.

Структура Плану побудована у відповідності до визначених пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку території.

Фінансовий механізм здійснення державної політики регулювання соціально-економічного розвитку та реалізації положень Плану передбачає залучення: ресурсів загальнодержавного бюджету, у тому числі і державного фонду регіонального розвитку, субвенцій з державного бюджету місцевим територіальним громадам, передбаченим на стимулювання розвитку місцевої інфраструктури, інших видів державних субвенцій; фінансових ресурсів місцевих бюджетів та ресурсів бюджету територіальної громади; коштів, залучених від технічної допомоги Європейського Союзу та інших міжнародних партнерів, міжнародних фінансових інституцій тощо; коштів приватних інвесторів на умовах здійснення взаємовигідного державно-приватного партнерства, коштів підприємств та організацій; інших джерел фінансової підтримки у межах чинного законодавства.

Передувала процесам прогнозування і вироблення положень Плану

перспективного соціально-економічного розвитку Золочівської територіальної громади, визначенню основних проблематичних аспектів розвитку її території та встановленню пріоритетів у цілях та завданнях стратегічного розвитку громади політика SWOT-аналізу соціально-економічного стану території із залученням до її реалізації представників органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, адміністрації підприємств, організацій, установ, громадських організацій, рядових громадян тощо. Результати проведеного аналізу визначили сильні та слабкі сторони у сфері публічного управління, соціальної сфери та сфери екології, економічного розвитку, фінансового та матеріально-технічного забезпечення, що дозволило виділити комплекс можливостей для здійснення перспективних планів та досягнення прогнозованих результатів, а також оцінити існуючі та потенційні загрози й перешкоди інноваціям у зазначених сферах місцевого соціально-економічного розвитку. Все це дозволило сформулювати стратегічне бачення, мету, цілі та визначити головні завдання соціально-економічного розвитку Золочівської територіальної громади у найближчій перспективі.

На особливу увагу в даному процесі заслуговує бачення стратегічної місії громади, шляхи та механізми досягнення завдань означеної місії.

Визначені Стратегією розвитку громади та Планом соціально-економічного розвитку операційні цілі перспективного розвитку мають забезпечити становлення самодостатньої, конкурентоспроможної громади з високою якістю життя місцевого населення, можливістю вільно і безпечно працювати, вести власний бізнес, народжувати та виховувати дітей, а тому основною місією громади має стати політика відновлення та розвитку місцевої інфраструктури, сприяння покращенню загальної якості життя місцевих мешканців, навколишнього екологічного стану, економічної привабливості території громади, залученню для цього додаткових інвестицій, налагодження взаємовигідного (в тому числі і міжнародного) партнерства з бізнесом, громадськими організаціями, іншими територіальними громадами та країнами-партнерами України.

Для досягнення позитивних результатів стратегічної місії Золочівської громади передбачені наступні цілі соціально-економічного розвитку, зокрема: забезпечення сталого економічного розвитку громади, що має бути досягнуто через виконання таких завдань як підвищення рівня інвестиційної привабливості території громади, формування умов та механізмів забезпечення вільного розвитку малого і середнього бізнесу у межах громади, підтримка існуючих та сприяння створенню нових виробничих потужностей в промисловості, агросфері та переробці сільськогосподарської продукції, у сфері надання затребуваних населенням соціальних послуг, запровадження та реалізація енергоефективних й енергозберігаючих технологій в місцеву енергетичну систему, реалізація потенціалу туристичних та рекреаційних можливостей території громади, розвиток зеленого туризму та ін.; підвищення рівня й якості життя мешканців громади, для чого передбачено наступні завдання, як то сприяння розвитку системи надання усього спектру адміністративних, медичних, освітніх та інших видів соціальних послуг населенню громади, розвиток системи забезпечення повноцінного культурного, освітнього та духовного розвитку людини, сприяння і підтримка здорового способу життя, забезпечення високого рівня безпеки життя, професійної та трудової діяльності, організація тісного співробітництва з іншими громадами в означених сферах; створення сучасної і розвинутої інфраструктури та логістики в територіальних межах громади через модернізацію та подальший розвиток об'єктів існуючою інфраструктури, підтримку в належному стані та ремонт шляхів сполучення, налагодження дієвої логістики, енергозабезпечення, побутової сфери тощо [57; 35].

Як уже нами зазначалось, завдяки проведеному аналізу стану соціально-економічного розвитку громади, що дозволив визначити сильні та слабкі сторони, загрози і перспективи, наявний потенціал місцевого соціально-економічного розвитку, з урахуванням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки [47], Стратегії розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки [58], Стратегії розвитку та Плану соціально-економічного

розвитку Золочівської територіальної громади [57; 35] стало можливим визначення основних територіальних та міжгалузевих завдань, серед яких:

- завдання з відновлення високого рівня якості життя мешканців територіальної громади;
- завдання з повоєнного відновлення безпеки навколишнього середовища через здійснення обстеження і розмінування потенційно небезпечних територій громади;
- завдання із побудови основ конкурентоспроможної місцевої економіки, активної підтримки місцевого, вітчизняного товаровиробника;
- завдання із формування основ інвестиційно привабливого клімату в громаді через становлення та розвиток об'єктів інноваційної та інвестиційної інфраструктури;
- завдання наближення до європейського рівня публічного управління та місцевого самоврядування тощо.

Основними напрями організації діяльності у розвитку міжгалузевих пріоритетів соціально-економічного розвитку Золочівської територіальної громади визначено сферу сільськогосподарського виробництва, сферу розвитку місцевого промислового комплексу, сферу транспорту, зв'язку та інформаційних технологій, сферу житлово-комунального господарства, охорону навколишнього природного середовища, забезпечення його відновлення та безпеки, розвиток сфери цивільної безпеки, розвитку будівельної галузі та забезпечення населення житлом, інновацій у галузі внутрішньої торгівлі та побутових послуг, сфера регуляції цінової політики на внутрішньому ринку товарів і послуг, створення відповідних умов для стійкого місцевого економічного розвитку, інвестиційної діяльності по залученню капітальних національних та іноземних інвестицій, сприяння зовнішньоекономічній діяльності, розвитку малого і середнього підприємництва, модернізація сфери надання адміністративних та інших видів соціальних послуг населенню, сфера податково-бюджетної діяльності та управління майном комунальної форми власності, формування інформаційно-

аналітичної мережі громади, сфера демографічної та гендерної політики, соціально-правового захисту дітей, підтримка дітей та молоді, сфера зайнятості населення та місцевого ринку праці, грошових доходів та заробітної плати, охорони праці, соціального забезпечення та соціального захисту, захисту прав споживачів, галузі охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, сфера освіти, культури та туризму, в галузі мобілізаційної підготовки та територіальної оборони та ін. [35].

Для реалізації перспектив розвитку громади у зазначених сферах і галузях органами місцевої державної влади та органами місцевого самоврядування були окреслені наступні завдання і напрями.

У сфері аграрного бізнесу та сільськогосподарського виробництва передбачається поступовий, проте неухильний процес розмінування сільськогосподарських земель з їх подальшою оптимізацією, сприяння розвитку місцевої сфери переробки сільськогосподарської продукції під власною торговою маркою та місцевими брендами, застосування сучасних технологій вирощування сільськогосподарської продукції, здійснення державної підтримки місцевої галузі тваринництва, акцентування уваги на створенні та підтримці сільськогосподарських виробничих кооперативів, інституту сімейного фермерства та великих фермерських господарств, модернізація сфери орендних відносин, становлення системи функціонування повного циклу сільськогосподарського виробництва від вирощування та переробки до реалізації готової продукції, прагнення до зменшення показників часткової зайнятості в галузі сільського виробництва, інкорпорація елементів новітнього вітчизняного та передового іноземного досвіду в аграрній сфері, залучення місцевих аграріїв до участі у заходах по лінії міждержавних, загальнодержавних, регіональних програм, конкурсах, проектах з напрямків підтримки, розвитку сфери сільськогосподарського виробництва, започаткування основ сучасного екологічного землеробства тощо.

В галузі розвитку місцевого промислового комплексу місцева політика державного регулювання має включати заходи із відновлення діяльності

промислових підприємств, що змушені були призупинити роботу чи закритися, активізація політики залучення додаткових інвестицій у промислову галузь, фінансування інноваційної діяльності підприємств промисловості, формування позитивного бізнес-іміджу територіальної громади, забезпечення технологій енергоефективності та економії енергоресурсів у промисловому виробництві, пошук можливостей виходу на зовнішні ринки збуту продукції, підвищення конкурентоспроможності промислових підприємств.

Досягнення результатів політики регулювання розвитку у сфері транспорту, зв'язку та інформаційних технологій мають сприяти механізми вирішення таких завдань як повноцінне відновлення міських, приміських, внутрішніх маршрутів сполучення, що існували у довоєнний період, а також сталого автомобільного та залізничного сполучення між населеними пунктами територіальної громади з обласним і районними центрами, гарантування населенню безперебійного телефонного і поштового зв'язку, підвищення якості їх надання, розширення спектру послуг, у тому числі і послуг стільникового зв'язку та доступу до мережі «Інтернет».

У галузі житлово-комунального господарства політика регулювання розвитку громади передбачає політику нового будівництва, реконструкції існуючих, капітального ремонту системи об'єктів критичної інфраструктури водопостачання та водовідведення, забезпечення останніх спеціальною технікою, пожежною і спеціальною рятувальною технікою, спеціалізованою санітарною транспортною технікою засобів та відповідним оснащенням, заходами з відновлення, реконструкції, ремонту та належного утримання доріг місцевого значення, вулиць, при домових територій, і доріг комунальної власності у населених пунктах на території громади, запровадження енергозберігаючих та енергоефективних технологій в житлово-комунальному господарстві, проведення модернізації, оновлення та переоснащення підприємств житлово-комунального господарства, активізація інвестування в сферу житлово-комунального господарства, підвищення ступеню конкурентоспроможності останніх, налагодження співпраці між органами

самоорганізації населення та підприємствами житлово-комунального сектору.

Сфера охорони навколишнього середовища передбачає наступні зміни у звітному періоді. Реконструкцію та відновлення пошкодженого гідрологічного режиму річок, запобігання руйнуванням дамб на річкових об'єктах, підтопленню доріг, населених пунктів, осель, будівель інфраструктури, розмінування територій, розчищення лісів, річок, водойм, захарашених вибухонебезпечними предметами, впровадження механізмів дотримання екологічно безпечного середовища та утилізації побутових відходів, розширення мережі природно-заповідного фонду на території громади тощо.

Сфера цивільного захисту населення має наступні завдання свого розвитку. Будівництво, використання, утримання та реконструкція комплексу захисних споруд цивільного захисту у відповідності до вимог чинного законодавства, постійна підготовка і проведення навчань з питань цивільного захисту посадовців місцевих органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання комунальної власності щодо підготовки місцевого населення до дій у надзвичайних ситуаціях, модернізація систем організації публічного управління громадою через налагодження сучасних комунікаційних мереж, оновлення баз даних, покращення систем оповіщення населення.

У будівельній галузі та у сфері забезпечення житлом місцевого населення передбачено формування містобудівного кадастру, як підвалин розробки відповідної містобудівної документації, оновлення генеральних планів забудови населених пунктів, їх зонування, територіального облаштування, застосування сучасних архітектурно-будівельних рішень у процесі розроблення та впровадження нових економічних та енергозберігаючих проектів соціально значущих об'єктів та житлових будинків тощо.

Галузь надання населенню побутових послуг також має досягти певних оновлень, зокрема у забезпеченні сталого розвитку суб'єктів споживчого ринку громади на основі розширення існуючої мережі сучасних об'єктів торгівлі, готельно-ресторанного комплексу та мережі закладів побутового

обслуговування населення, стимулювання розвитку ринкової та фірмової торгівлі через політику підтримки національних місцевих товаровиробників, підтримці сталого розвитку сфери побутового обслуговування, відновлення дієвості та забезпечення надійності торгівельного обслуговування віддалених населених пунктів у межах громади.

Середньострокове планування стійкого економічного розвитку територіальної громади через активну інвестиційну діяльність, капітальні інвестиції знаходять своє відображення у даних матеріалах та передбачають збільшення обсягів інвестицій у процеси модернізації, технічного та технологічного переоснащення діючих промислових об'єктів на території громади; активізацію державно-приватного партнерства та залучення приватних інвесторів; підвищення інвестиційної привабливості та фінансової активності об'єктів реального сектору місцевої економіки.

У тісному поєднанні з інвестиційною політикою державне регулювання соціально-економічного розвитку територій передбачає заходи з підтримки розвитку місцевого малого та середнього бізнесу. Планами розвитку Золочівської територіальної громади в даному напрямі державної регуляторної політики передбачено надання всебічної допомоги місцевим суб'єктам підприємницької діяльності, сприяння спрощенню та оптимізації реєстраційних процедур підприємницької діяльності, отримання останніми дозвільних документів тощо; залученість суб'єктів підприємницької діяльності територіальної громади до активної участі в реалізації місцевих інвестиційних проектів, підтримці державних та міжнародних програм, грантів та ін.

Особливого значення, зокрема у повоєнний час набувають питання, пов'язані із покращенням стану існуючої інфраструктури на території громади, її відновлення та модернізації. Передбачені заходи, пов'язані з відновленням, новим будівництвом, реконструкцією, капітальним ремонтом інфраструктурних об'єктів комунальної форми власності; розробка відповідної проектної, містобудівної та кошторисної документації, розроблення генеральних і детальних планів населених пунктів на території громади; забезпечення

фінансування заходів, спрямованих на формування позитивного іміджу території, підтримку безпеки та комфорту проживання в населених пунктах громади. Заходів з влаштування благоустрою територій.

Все це вказує на увагу основних акторів здійснення державної політики регулювання місцевого соціально-економічного розвитку до проблем підвищення стандартів якості життя місцевого населення. В даному напрямі здійснення державної регуляторної політики передбачено сприяння створенню нових робочих місць, підтримці зайнятості населення, підвищення рівня соціального захисту останнього; проведення благоустрою території громади, формування умов для розвитку системи сталої життєдіяльності та структури життєзабезпечення місцевого населення. Важливим компонентом подібного роду діяльності є політики в галузі зайнятості населення та місцевого ринку праці. Активізація роботи по створенню додаткових робочих місць через інвестування у сферу організації праці в громаді; збільшенню обсягів виробництва місцевих підприємств, що діють на постійній основі, підтримки нових видів діяльності, що забезпечують появу нових робочих місць.

Із реалізацією заходів в означеній сфері тісно взаємопов'язані політика соціального забезпечення та політика соціального захисту, складовими елементами яких слід визнати подальший розвиток та модернізацію мережі місцевих закладів системи соціального захисту населення; шляхи по оптимізації надання соціальних послуг, підвищенню рівня їх ефективності та наближенню останніх до реальних потреб і запитів споживачів; забезпеченню процедур надання різних видів матеріальної допомоги особам, які того потребують, матеріальної допомоги малозабезпеченим сім'ям та дітям окремих, визначених національним законодавством категорій; концентрацію необхідних коштів на реабілітацію та оздоровлення, на відшкодування вартості перевезення осіб пільгових категорій, на відшкодування вартості користування телефонним зв'язком для осіб, віднесених чинним законодавством до пільгових категорій громадян; забезпечення надійного та якісного функціонування Центру надання соціальних послуг Золочівської селищної ради тощо.

У підсумку маємо констатувати, що основні завдання та механізми реалізації Плану перспективного соціально-економічного розвитку Золочівської об'єднаної селищної громади об'єктивно сформовані у відповідності до основ національної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій, до загальних тенденцій здійснення відповідної політики на світовому рівні, до специфіки розвитку сучасної економіки, у постійному прагненні до збільшення місцевого потенціалу. Загальними рисами реалізації Плану розвитку та загальнонаціональної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку території селищної громади виступає розуміння того, що економічний розвиток території громади є важливою складовою процесів соціального розвитку у межах реалізації державної економічної та соціальної політики.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

3.1 Сучасні світові тенденції реалізації політики державного регулювання місцевим розвитком

Важливість розуміння специфічних особливостей світових тенденцій здійснення політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій зумовлена викликами, що постали перед Україною на сучасному етапі розвитку процесів її державотворення. Тому пошук перспективних практик та спрямування напрямів національної політики державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку у відповідності до загальносвітових тенденцій можуть стати передумовами загальної модернізації усієї національної системи публічного управління.

Сучасні тенденції міжнародної політики врегулювання окремих напрямів місцевого розвитку вказують на важливу роль у даних процесах ряду впливових міжнародних організацій, зокрема серед їх переліку слід виділити Європейський союз, Організацію економічного співробітництва та розвитку, Світовий банк, Організацію Об'єднаних Націй, специфікою діяльності яких визначається політика сучасного місцевого соціально-економічного розвитку, а саме: розроблення методологічної основи здійснення всебічної підтримки процесів місцевого соціально-економічного розвитку, пропонується комплекс принципів, механізмів та інструментів досягнення мети і завдань місцевого розвитку; підтримуються на міжнародному рівні національні програми розвитку окремих територій у межах реформування політики державного регулювання специфікою територіального соціально-економічного розвитку, забезпечується реалізація окремих проектів, здійснюваних муніципальною

владою чи місцевим бізнесом; фінансуються певні державні програми або проекти територіального соціально-економічного розвитку; ініціюють впровадження міжнародних, міждержавних, національних або регіональних програми розвитку окремих територій.

Загальні тенденції здійснення політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій на світовому рівні виявляються наступними: постійна потреба врахування специфіки сучасної економіки та визначальної ролі в ній величезного потоку знань та затребуваності сьогоденням інформації, що продукує формування глобальної мережі ідей і практик; постійне прагнення до збільшення місцевого потенціалу та, відповідно, конкурентоспроможності місцевих територіальних громад, особливо у галузях промислового розвитку; визнання важливою основою сучасної підприємницької діяльності середовища освіти та якісної підготовки управлінських кадрів і робочої сили.

Загальними рисами реалізації політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій за межами нашої держави, незалежно від національного рівня соціально-економічного потенціалу даних країн, виступає переконаність у тому, що економічний розвиток територій є важливою складовою процесів сталого розвитку країни в цілому та окремих її регіонів, що закріплюється стратегічними документами, як формування комплексу необхідних організаційної та інституційної допомоги в реалізації державної економічної і соціальної політики. Основні аспекти даної діяльності це забезпечення орієнтації на дотримання цінностей концепції сталого розвитку, сприяння використанню переваг стратегічного планування розвитку, питань брендингу окремих територій, запровадженню дієвих інструментів соціальної реклами задля досягнення ключової мети означеного впливу – зростання економічного і соціального потенціалу територіальних громад. Слід наголосити на тому, що кожною державою формується власний, а тому унікальний порівняно з іншими підхід відповідно до національних особливостей, хоча і заснованих на окремих загальносвітових тенденціях

підвищення ефективності державного управління і політики державного регулювання в окремих сферах [20].

Означена специфіка діяльності міжнародних організацій передбачає підтримку місцевих органів державної влади у процесах підготовки планів соціально-економічного розвитку територій, принципів їх збалансування, визначення екологічного виміру місцевого соціально-економічного розвитку тощо, а також забезпечують включення у процеси розбудови потенціалу окремих регіонів і територій місцевих територіальних громад на основі політики партнерства, що передбачає організацію консультацій між місцевою державною владою, громадами, бізнесом та іншими суб'єктами забезпечення збалансованого територіального розвитку, адже його розробка має здійснюватися місцевою владою, органами самоврядування, громадою із врахуванням місцевої специфіки даної території [31].

Політикою Світового банку місцевий розвиток розглядається як комплексний процес, важливою складовою якого є соціально-економічний розвиток територій держави, відповідно, мета останнього полягає у сприянні покращенню рівня доступу населення даних територіальних громад до існуючої публічно-управлінської інфраструктури, публічних адміністративних і соціальних сервісів та економічних можливостей території; збільшення управлінських повноважень місцевих недержавних акторів здійснення політики регулювання соціально-економічного розвитку; сприяння посиленню процесів забезпечення збалансованості місцевого розвитку, якою визначається етапність здійснення процесів стратегічного планування розвитку територій, аналізуються задіяні механізми і запропоновані заходи реалізації завдань соціально-економічного розвитку на кожному етапі.

Світовий банк передбачає застосування трьох підходів до здійснення підтримки політики розвитку територій, серед яких: зумовлений децентралізацією секторальний підхід, державний адміністративний підхід і здійснення прямої підтримки місцевої територіальної громади, а тому в

залежності від специфіки країни, окремих її територій, Світовим банком пропонується імплементація того чи іншого з підходів. Забезпечена фінансовими ресурсами та розробленою Світовим банком методичною основою міжнародної підтримки політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій ефективно реалізується сьогодні через конкретні програми та проекти місцевого розвитку у різних країнах, особливо це стосується окремих держав Латинської Америки та держав регіону Південної Азії, для яких реалізація Світовим банком програм місцевого соціально-економічного розвитку здійснюється шляхом створення сприятливих умов для розвитку місцевого бізнес-сектору економіки, сприяння створенню нових робочих місць, фінансова підтримка, насамперед, урбанізованих територій [6].

Розробкою проектів політики державного регулювання процесами соціально-економічного розвитку окремих територій держав світу займається і Організація економічного співробітництва та розвитку. Їх ключовою метою є: покращення якості державної політики регулювання місцевих соціально-економічних процесів шляхом безперервного моніторингу і оцінки впровадження поточних практик; просування інновацій у процеси місцевого економічного розвитку та зайнятості; підтримка процесів розробки, імплементації та оцінки місцевих стратегій соціального розвитку та покращення економічної ситуації. Організацією економічного співробітництва та розвитку реалізуються програми місцевого соціально-економічного розвитку країн-учасниць у просторі окремих міст, у межах конкретної муніципальної адміністративно-територіальної одиниці або охоплює цілий регіон. Найбільш успішні проекти місцевого соціально-економічного розвитку реалізовані Організацією економічного співробітництва та розвитку у таких великих містах як Амстердам, Барселона, Бостон, Брісбен, Кейптаун та інші [1].

Основою для формування програм місцевого соціально-економічного розвитку в Європі стала також Європейська хартія місцевого самоврядування, якою визначено комплекс основних принципів та механізмів діяльності органів

місцевого самоврядування, зокрема й у сфері локального розвитку на підставі децентралізації влади й надання більших повноважень впливу на процеси територіального розвитку місцевій самоврядній владі [12]. Ідея підтримки інтенсивності місцевого соціально-економічного розвитку базується на тому, що проекти місцевого соціально-економічного розвитку мають бути територіальними, а не секторальними і стосуватися локальних територій, а не в межах регіону чи держави; здійснення економічної та інших видів діяльності з забезпечення потенційного розвитку має орієнтуватися на максимальне збереження переваг і можливостей територій шляхом оптимізації використання саме місцевих ресурсів; розробка проектів місцевого соціально-економічного розвитку має зосереджувати увагу на реальних потребах, можливостях і затребуваних у перспективі запитах місцевого населення, що продукує наступні цілі регуляторної політики соціально-економічного розвитку: організація підтримки інноваційних проектів перспективного розвитку територіальних громад; підвищення рівня фінансово-економічної спроможності сільських громад і розвитку місцевого малого бізнесу; заохочення інвестицій і посилення кооперації для досягнення перспективних цілей соціально-економічного розвитку територій [12].

Реалізація програм розвитку соціально-економічного потенціалу країн-членів Європейського Співтовариства, а також країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу та країн-партнерів передбачає імплементацію останніх усіма категоріями названих країн, проте чинний потенціал та реальна ефективність впровадження програм виявився різним. Реалізація програм в постсоціалістичних державах Центральної і Східної Європи виявилася складнішою, що обумовлено традиційно незначною участю населення сільських громад у регулюванні аспектів місцевого розвитку, проте, означені країни виконали роль своєрідних лабораторій, де відбулась як апробація подальшого удосконалення чинних програм соціально-економічного розвитку, так і оновленого інтегрального механізму місцевого соціального та економічного розвитку.

Фінансова підтримка ініціатив Європейського Союзу здійснювалась шляхом долучення до цієї процедури європейських інвестиційних фондів: Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільської місцевості, Європейського фонду регіонального розвитку та Європейського фонду соціального розвитку, внаслідок чого, розширилася географія тематичного охоплення і конкретизувалась специфіка такого втручання, що тепер стосувалася не лише рівня окремих муніципальних одиниць, а й, навіть, окремих міських кварталів у великих містах. Крім того, програми спрямовані одночасно і на економічний розвиток територій, і на забезпечення соціальної інклюзії, що цілком узгоджено з соціально-економічною філософією розвитку соціального партнерства в країнах Євросоюзу. Також програми спрямовані на розвиток територій шляхом розроблення відповідних стратегій, розроблених на конкретних потребах даної місцевості, що і дозволяє комбінувати напрями місцевого економічного розвитку із забезпеченням соціальної інклюзії, а також проекти по збереженню та відновленню навколишнього середовища, які, вочевидь, репрезентують інші соціально-економічні вектори програм [73].

В Європейському Союзі також йде впровадження програм зі схожими принципами місцевого соціально-економічного розвитку, зокрема і для урбанізованих територій та територій міст, і задля здійснення можливостей використання транскордонного і міжрегіонального співробітництва між країнами, і, відповідно, задля організації тісного партнерства у процесах соціальної інтеграції. Ініціативи, запропоновані означеними програмами, були сконцентровані на ідеї всебічної підтримки інновацій у даному секторі соціально-економічного розвитку, на реалізації транснаціональних проектів по протидії дискримінації та подоланні недоліків функціонування ринку робочої сили в Європейському Союзі, на зосередженні основної уваги на проблемах зайнятості міського населення і на формуванні механізмів збільшення зайнятості на рівні урбанізованих територій.

Українська держава сьогодні залучена у процеси активної міжнародної політики у сфері регулювання процесів місцевого соціально-економічного

розвитку, ратифікувавши Європейську хартію місцевого самоврядування, розробивши ряд нормативно-правових документів, якими задекларовано необхідність збалансованого розвитку у межах впровадження у національну практику «Порядку денного на XXI століття», зокрема постановою Уряду «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» та постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки», Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [48; 47; 53].

Впливовою роллю у процесах державного регулювання соціально-економічного розвитку територій на міжнародному рівні відзначаються органи місцевого самоврядування, оскільки переважно ними надаються послуги, затребувані необхідністю забезпечувати добробут громадян і гідний рівень життя місцевого населення, їх наближенням безпосередньо до громадян, знанням і розумінням сутності місцевих потреб, можливостями передбачити місцеві проблеми та визначити спектр можливостей і ресурсів для реалізації даного виду публічно-управлінської діяльності, спрямованої на забезпечення гідного рівня життя місцевого населення та сталий економічний розвиток власних територіальних громад. Означене ще більше набуває актуальності у контексті подальшої децентралізації публічної влади і правління, наслідком чого у більшості світових країн простежується тенденція до наближення процесів ухвалення управлінських рішень і здійснення публічного управління територіями до простого населення.

Проте важливим зауваженням є те, що за таких обставин збереження зв'язку між місцевими органами влади і центральними владними інституціями, очоленими урядом, визнається критично необхідним для мобілізації соціальних можливостей та концентрації загальнодержавних економічних ресурсів на користь потреб територій. Незмінним залишається переконання в тому, що саме органи місцевого самоврядування здатні до підвищення ступеню ефективності політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій

і спроможні відіграти і надалі суттєву роль у спільному формуванні єдиних підходів до досягнення запланованого рівня через тісну співпрацю та реалізацію спільних проектів [69]. Ними також виконуються важливі комунікаційні функції посилення обізнаності активної частини місцевого населення й інституцій громадянського суспільства заради залучення додаткової підтримки процесам нововведень та перетворень на місцевому рівні.

Європейським Союзом акцентується увага на реалізації програмових документів розвитку соціально-економічної сфери територій, підвищуючи таким чином їх мотивацію до власної відповідальності за результати, оскільки саме органи місцевого самоврядування відповідно до означених документів визначають стратегічні цілі, встановлюють пріоритети у відповідності до рівня бажаного стану змін і мають бути надійним гарантом зваженого прийняття рішень і послідовного виконання управлінських дій в указаному напрямку. При цьому слід зауважити, що підтримка з боку Євросоюзу обмежується доповненням рівня ресурсного забезпечення виконання національних програм і стратегій розвитку місцевого економічного потенціалу територій загальноєвропейською фінансовою допомогою. А тому провідними інструментами здійснення державного регулювання соціально-економічного розвитку територій у країнах-членах Євросоюзу визначено різного роду цільові програми, розроблення стратегій місцевого соціально-економічного розвитку, здійснення підтримки місцевого підприємництва, створення спеціальних економічних зон, розбудова соціальної, транспортної та побутової інфраструктури, створення умов однаково комфортного проживання у сільській та міській місцевостях.

Здійснення підтримки для зміцнення економічної спроможності окремих територій шляхом підвищення рівня результативності політики державного регулювання певними сферами у Сполучених штатах Америки та у Канаді перебувають у компетенції місцевих органів державної влади, оскільки означені процеси організації місцевого соціально-економічного розвитку виявилися, по суті, надто схожими; наслідки економічного стресу аналізуються

однаково критично; визначення державними службовцями цілей місцевого соціально-економічного розвитку здійснюється на підставі єдиної методології [72].

Процеси державного регулювання соціально-економічного розвитку територій в найбільш потужних країнах Північної Америки, таких Сполучені Штати та Канада, реалізуються через політику цілепокладання, в основу якої покладено досягнення таких перспективних цілей як підтримування динаміки розширення місцевого бізнесу; залучення для цього додаткових інвестицій і виробничих можливостей; сприяння розвитку нового малого і середнього місцевого бізнесу; прагнення постійного удосконалення менеджменту публічно-владних інституцій на рівні територій; підвищення рівня якості та доступності надання затребуваних місцевим населенням послуг; розвиток транскордонного, міжрегіонального співробітництва та співпраці; забезпечення соціальної справедливості, збільшення рівня зайнятості й конкурентоспроможності економічного потенціалу території та місцевого бізнесу на перспективу.

Результати такого підходу у визначенні цілей стратегічного розвитку територій є надто корисним для сучасної України, особливо в умовах становлення нової системи державного регулювання соціально-економічного розвитку її територій, оскільки визначення пріоритетності майбутніх змін – це вагома запорука раціональності використання місцевих ресурсів та бюджетних асигнувань, маркери послідовності та ефективності здійснення місцевої державної соціально-економічної політики.

Складовою заходів удосконалення системи державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку даних країн є прагнення до спрощення основних дозвільних процедур; непорушності та надійного захисту основоположних прав і свобод людини; зменшення обсягів і розмірів податкового навантаження на приватний бізнес; підвищення загального рівня зайнятості населення через підтримку політики створення нових робочих місць; абсолютного рівня використання переваг і можливостей запроваджених

спеціальних економічних щодо подальшої активізації процесів розвитку підприємницької діяльності на місцевому рівні, що дозволяє виділити спільні заходи по регулюванню соціально-економічного розвитку територій, зокрема: активне залучення достатнього рівня інвестицій в процеси оновлення чи розширення наявної транспортної, побутової, комунальної інфраструктури, вдосконалення та розширення видів державних послуг чи мережі інституцій, що надають дані послуги, просування через розгалужену мережу засобів масової інформації організованих та підтриманих державою соціальними рекламних кампаній щодо послуг так званого «єдиного вікна». Відповідно, головними постулатами здійснення заходів державної політики регулювання місцевого соціально-економічного розвитку є розуміння особливостей і специфіки ключових цілей місцевого соціально-економічного розвитку; постійне здійснення регіонального та місцевого економічний аналізу реалізації поставлених цілей і завдань; сприйняття ідеї місцевого соціально-економічного розвитку у відповідності до теорії її ефективності; розробка ефективних стратегій соціально-економічного розвитку територій; нарощування ресурсів для посилення ступеню спроможності органів місцевого самоврядування [72].

Традиційною політикою нарощування зусиль по підтримці місцевого соціально-економічного розвитку в країнах Латинської та Південної Америки є використання потенціалу місцевих владних інституцій, невід'ємною складовою яких визнано встановлення партнерських відносин через формування своєї коаліції між державним та приватним секторами забезпечення економічної політики як організаційної основи подальшого розвитку місцевих територіальних громад, при цьому чисельність акторів здійснення даного виду державної політики та ступінь їх участі у спільних проектах розвитку місцевого соціально-економічного розвитку постійно збільшується і виходить на інші рівні інтересів центральних і місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, приватного бізнесу, громадських, міжнародних та територіальних інституцій сприяння розвитку місцевих територіальних громад та забезпечення якості життя їх населення [71].

Відповідно до зазначеного, місцеві рівні влади розглядається у якості центрального актору створення сприятливого середовища для управлінської та ділової активності на окремій території та покращення наявних умов нарощування місцевого економічного потенціалу. Держава в таких процесах відіграє ключову роль по усуненню та нівеляції місцевих ринкових вад, спрощує та зменшує рівень складності процедур організації нових підприємств, форм приватного промислового капіталу, інших учасників місцевих ринкових відносин. У країнах Латинської та Південної Америки розвиток малого та середнього підприємництва, формування цільових програм розвитку приватного бізнесу, переважно, є основними напрямками реалізації державної економічної політики в галузі нарощування локального економічного потенціалу. Важливою за таких умов є роль у даних процесах державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку, окрім органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських організацій та активних мешканців кожної окремої територіальної громади.

Підводячи підсумок аналізу основних сучасних міжнародних тенденцій формування політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій, маємо констатувати, що загальносвітовими тенденціями державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку є затребувана часом та умовами сучасного цивілізаційного розвитку необхідність розуміння особливостей і специфіки функціонування сучасної економіки, визначальну роль у якій відіграють не лише промислові потужності, а й потоки модерних економічних знань і соціально значущої інформації, потреба в нарощуванні місцевих можливостей і ресурсів задля забезпечення переваг конкурентоспроможності місцевого економічного потенціалу територіальних громад, шляхом надання додаткових бюджетних субсидій, встановленням податкових пільг, запровадженням вільних торговельних зон, політикою відшкодування транспортних та інших видів витрат, сприяння активному залученню на місцеві підприємства різної форми власності висококваліфікованої робочої сили та грамотного адміністративного апарату.

3.2 Державне регулювання соціально-економічним розвитком територій України у повоєнний час: виклики та перспективи

З великою тривогою доводиться констатувати, що, повномасштабна війна призвела до значних за обсягом і кількістю руйнувань соціально-економічного потенціалу територій нашої країни. За сучасних умов активної глобалізації на світовому рівні, Україною втрачається надто цінний людський капітал, важливі для повноцінного соціально-економічного процвітання ресурси, руйнуються і знищуються численні об'єкти інфраструктури, падають обсяги фінансових можливостей, зменшується рівень конкурентоспроможності промислових підприємств, приватного виробництва тощо. Відновлення та невідкладне оновлення національної соціальної й економічної сфери продукують основні завдання державного регулювання соціально-економічним розвитком територій на повоєнний час. За посталих в ході війни обставин, сучасна ситуація розглядається, в першу чергу, в контексті віднайдення додаткових можливостей подальшого соціально-економічного розвитку країни у світовому вимірі, пошуку надійних інвесторів і торгівельних партнерів, нових напрямів еволюції окремих секторів національної економіки, умов і можливостей впровадження нових високо технологічних та інноваційних форм виробництва, акцентування уваги на можливості максимального використання наявного географічного, екологічного та природно-кліматичного потенціалу окремих територій країни.

Питання відбудови України у післявоєнний час залишається пріоритетним, проте, одним із складніших завдань для країни загалом, для її окремих регіонів та територій, а тому навіть в умовах, коли війна продовжується, українською владою, експертами та партнерами активно розробляються плани і стратегії щодо повоєнного відновлення країни та її територій, подолання негативних наслідків війни. Ключовими напрямками політики відбудови є відновлення економічної сфери в цілому та економічного потенціалу окремих територій через сприяння зростанню їх показників,

організації нових робочих місць, відновлення зруйнованих об'єктів критичної інфраструктури, залучення додаткових внутрішніх та зовнішніх інвестицій, пошук і створення постійних джерел доходів тощо.

Вже на самому початку війни у 2022 році, прогножуючи вектори повоєнної відбудови економіки та соціальної інфраструктури України, Президентом була сформована Національна рада з відновлення від наслідків війни [34], пріоритетними завданнями якої визнано розробку плану заходів з повоєнного відновлення та подальшого розвитку економічної сфери; підготовка пропозицій проведення пріоритетних реформ, затребуваних воєнним та післявоєнним періодами; підготовку стратегічних концепцій відновлення та планів повоєнної відбудови соціально-економічної галузі, розроблення проектів необхідних нормативно-правових актів, реалізація положень яких сприятиме відновленню нашої країни в повоєнний час.

Згодом Урядом України затверджений порядок громадського обговорення та погодження державних програм повоєнного відновлення областей, територій, територіальних громад чи їх частин, яким визначені умови впровадження новітніх підходів та кращих практик розвитку територій, конкретних територіальних громад, окремих населених пунктів та їх частин, особливості просторового планування останніх у відповідності Цілей сталого розвитку країни на період до 2030 року [38].

Обов'язкового практичного вирішення потребуватимуть проблеми і особливості здійснення політики державного регулювання соціально-економічного розвитку окремих територій, сформовані війною, зокрема:

- викривленість структури місцевого виробництва та переважання низько технологічних та сировинних галузей місцевого сектору економіки;
- панування затратних у використанні місцевих ресурсів технологій та енерговитратних форм місцевого виробництва і споживання;
- локальний характер концентрації власності та недостатній чи то відсутній рівень конкурентного середовища на місцевому рівні;
- низький рівень ефективності наявних механізмів формування

приватного капіталу та приваблення зовнішніх та внутрішніх інвестицій;

- неконтрольована міграція місцевого населення, що має постійні тенденції до зростання, особливо серед представників молодого покоління;
- територіальна розбалансованість місцевого соціально-економічного розвитку, у першу чергу, відсутність дійсно ефективних стратегій повоєнного розвитку та планів відновлення сільських територій [28].

Внаслідок повномасштабної агресії українське суспільство та національна економіка опинилися у складному стані через колосальні втрати протягом короткого періоду часу як на загальнодержавному економічному рівні, так і на рівні спаду темпів соціально-економічного розвитку окремих територій, а тому сьогодення вже вимагає від України вирішення завдань повоєнної відбудови, відновлення зруйнованої чи пошкодженої інфраструктури, темпів та напрямів соціально-економічного розвитку і посилюється дана необхідність ще й у світлі вимог, що ставить перед нашою державою реальна можливість повного інтегрування до Європейського Союзу у статусі повноправного членства.

Відверта військова агресія сусідньої держави сформувала комплекс суттєвих викликів для соціально-економічного розвитку окремих територій України, що матимуть вплив на систему їх функціонування і по завершенні війни, включаючи також публічно-управлінську сферу, окремі громадські та інституції, індивідуальні домашні господарства і окремих людей. Зазначене продукує необхідність ідентифікувати посталі виклики і розроблення комплексу рекомендацій щодо нівелювання їх негативних наслідків для національної системи соціально-економічного розвитку, її складових, а також для побутової сфери та інших важливих сфер забезпечення функціонування територій країни [66].

Зазначимо, що у воєнний час Україною не втрачено потенційних можливостей повоєнного відновлення та подальшого розвитку національної економіки через державне регулювання соціально-економічних процесів як на макро-, мезо-, так і на мікрорівні, із врахуванням впливів посталих викликів, внутрішніх загроз та зовнішніх ризиків. За таких умов ефективним і

результативним залишається застосування сформованих попередньо механізмів соціально-економічного розвитку територій задля процесів повоєнного відновлення країни, встановлюючи основні пріоритети потенційними потребами окремих територій та конкретних суб'єктів місцевого господарювання. Рядом дослідників акцентується увага на необхідності імплементації у повоєнний час механізмів цифрової трансформації задля забезпечення рівня цифрової стійкості української економічної системи із паралельним забезпеченням процесів модернізації національної системи економічної безпеки, що зумовить своєчасне прогнозування, ідентифікацію та оцінку потенційних загроз і негативних тенденцій. Можливості національної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій до адаптації у мінливому середовищі, здатність запроваджувати новітні технології, інновації, планомірно досягати високого рівня результативності і є тим потужним потенціалом, що необхідно допоможе розв'язати оперативні, тактичні та стратегічні завдання післявоєнного відновлення економіки України. Важливо наголосити, що сучасні умови потребують для окремих соціально-економічних процесів не лише державного регулювання, а й державної підтримки. Необхідна умова процесів відбудови полягає також у максимальному збереженні місцевого людського капіталу, наявного ресурсного потенціалу територій, у підвищенні рівня фінансової допомоги від іноземних партнерів, яка має тенденції до перетворення з часом на потрібні інвестиційні проекти [36].

Ряд науковців, на основі проведеного аналізу особливостей повоєнного відновлення соціальної та економічної сфери України, наголосили на тому, що сучасна економічна сфера знаходиться у надзвичайно складній ситуації, що має вираз у значному падінні рівня реального внутрішнього валового продукту, у швидкому зростанні показників інфляції, у падінні показників життєвого рівня населення, у сповільнених темпах промислового виробництва та бізнес-активності, а також у широкому спектрі інших показників [64].

Останнім часом в Україні вже спостерігаються процеси поступової

відбудову пошкоджених або зруйнованих війною поселень, міст та інфраструктурних об'єктів, торгівельних закладів, офісів, державних установ та підприємств, оскільки це є природньою реакцією суспільства на виклики, поставлені війною, та реагуванням на потребу вирішення невідкладних завдань відбудови. Українське суспільство і держава в цілому переконані в тому, що завершення війни зумовить початок широкомасштабного соціально-економічного відновлення України і на загальнонаціональному рівні, і на рівні окремих територій, громад, населених пунктів. Одним із першочергових завдань, що постануть перед українськими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з одного боку, та бізнесом, громадськими інституціями, зовнішніми партнерами, є організація співпраці та розробка на її основі оптимальної стратегії і результативної тактики керування та регулювання процесами відновлення національної соціально-економічної системи після завершення воєнних дій [37; 29].

Важливим і, відповідно, затребуваним часом, а також логікою розвитку повоєнних процесів, напрямом відновлення української соціально-економічної сфери має бути надання нашій державі надійних зобов'язань та гарантій щодо безпеки та унеможливлення подальших військових конфліктів у межах території України, забезпечення стійкого фундаменту гарантій безпеки, особливо зі сторони міжнародного співтовариства.

Важливим для повоєнної відбудови у сфері соціально-економічного розвитку територій стане міжнародний досвід держав, яким у новітні часи довелося пройти процеси повоєнної відбудови економіки і господарства, і доводять відсутність єдино можливого чи то універсального механізму підвищення рівня дієвості відновлення соціально-економічної сфери після війни. Кожна країна, маючи власний та, відповідно, унікальний економічний, геополітичний і культурний досвід відновлення сформували комплекс загальних стратегій, що були використані багатьма країнами для успішної повоєнної політики відбудови економічної і соціальної сфери, так званої політики п'яти «З»:

- запровадження національного державного антикризового регулювання, що сприяло активізації процесів відновлення рівня виробництва і соціального забезпечення населення постраждалих територій;
- забезпечення лібералізації економічних відносин, як спонукання до активізації політики залучення додаткових іноземних інвестицій і сприяння відкриттю нових ринків збуту;
- застосування високо технологічних елементів розвитку економіки, створення умов для впровадження інновацій, підтримка конкурентоспроможності місцевого виробництва;
- здійснення заходів з формування експортно-орієнтованого характеру місцевої економіки через розвиток зовнішньої торгівлі та зростання обсягів експорту національних товарів;
- залучення масштабних за розміром і за сферою вкладень довгострокових зовнішніх фінансових інвестицій як головного ресурсу підтримки процесів загального повоєнного відновлення [5].

Наслідком активних бойових дій на окремих територіях України виникла гостра проблема знелюднення певних територій, яка буде тяжіти над повоєнним соціально-економічним розвитком і відновленням останніх. Відновлення зруйнованих війною основних сфер життєдіяльності українського суспільства і держави у повоєнний період зумовлює розробку стратегій відродження та подальшого соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону, кожної окремої території, що включатиме в себе формування умов для повернення населення, що виїхало за часи повномасштабної війни, забезпечення останнього достатніми умовами для повноцінного існування, вирішення посталих і потенційних соціальних проблем, які стали наслідком війни, процеси відбудови об'єктів критичної та цивільної інфраструктури, посилення інтеграції між різними територіями країни, а також вироблення комплексу механізмів та інструментів забезпечення ресурсів і джерел політики відновлення. Більше того, нагальним питанням діяльності місцевої влади є створення дієвої системи моніторингу окремих категорій осіб, зокрема

внутрішньо переміщених осіб (рис. 3.1).

Протягом усього процесу повоєнного відновлення і реконструкції економічного потенціалу різних територій України суттєвим ускладненням даним процесам стане нагальна потреба у робочій силі, що буде затребувана для подолання наслідків повномасштабної війни та відновлення рівня соціально-економічних показників місцевого розвитку, що зумовить потребу у додатковому процесі внутрішнього переміщення працівників у різних галузях економіки, проведення структурних змін в економічному секторі, реорганізацію ринку праці на нових повоєнних основах. Внутрішній ринок праці за таких умов має стати різновекторним, спрямованим і на внутрішній, і на зовнішній сегмент. Важливими рішеннями під час здійснення державного регулювання процесами соціально-економічного розвитку територій щодо мінімізації негативного впливу наслідків воєнних дій на національний ринок праці стануть перспективи спільного створення ініціатив з міжнародними економічними партнерами та закордонними інвесторами у сфері підтримки рівня зайнятості населення регіонів і територій нашої країни, залучення українських фахівців до розробки міжнародних програм стимулювання та підтримки підприємницької ініціативності на місцевому рівні, розробка та запровадження державних навчальних програм навчання та перекваліфікації безробітних інше [70].

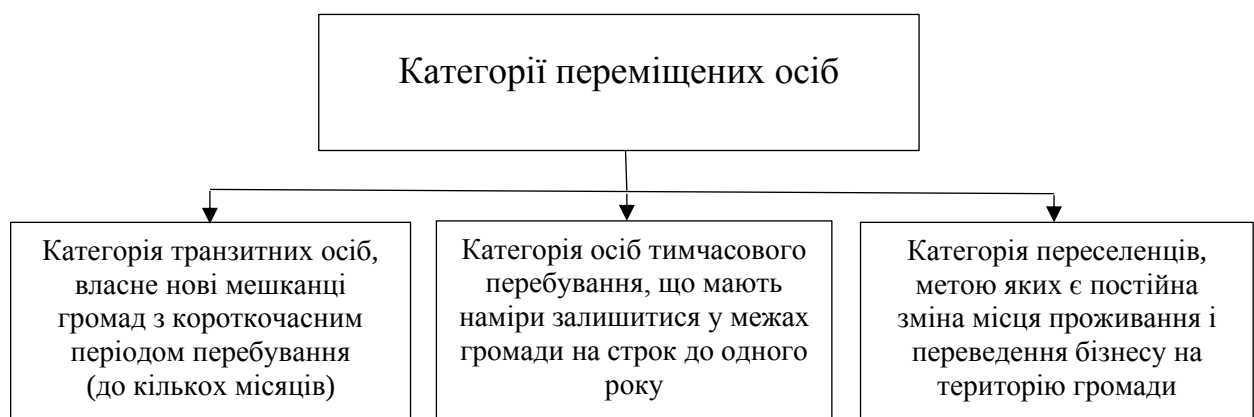

Рисунок 3.1 – Інтеграція нових категорій населення та бізнесу у соціально-економічне життя громад

Під час відновлення української економіки після війни необхідно

здійснити комплексним та добре зорієнтованим. що необхідно знайти модель, яка вирішує одночасно численні гуманітарні проблеми, відновлює інфраструктуру, що постраждала від масового руйнування, і забезпечує пошук нових джерел фінансових та матеріальних ресурсів, їх ефективний розподіл.

Серйозним викликом для соціально-економічного розвитку територій України під час переходу до повоєнної модернізації стає вплив результатів світової глобалізації, з іншої сторони – він відкриває потенційні можливості для оновлення економічних відносин на світових і європейських засадах. Інтенсифікація заходів з відновлення та розвитку територій України стимулюються можливістю повної і остаточної інтеграції в Євросоюз у якості повноправного члена та на зміцненні співробітництва із країнами-членами, що може стати стимулом для запровадження передового європейського досвіду у процеси національного відновлення, а також стати надійним донором міжнародних проектів у галузі відбудови [32]. Отже, визначальними напрямками повоєнної відбудови національної економіки та розвитку соціальної сфери можуть стати наступні (рис. 3.2).

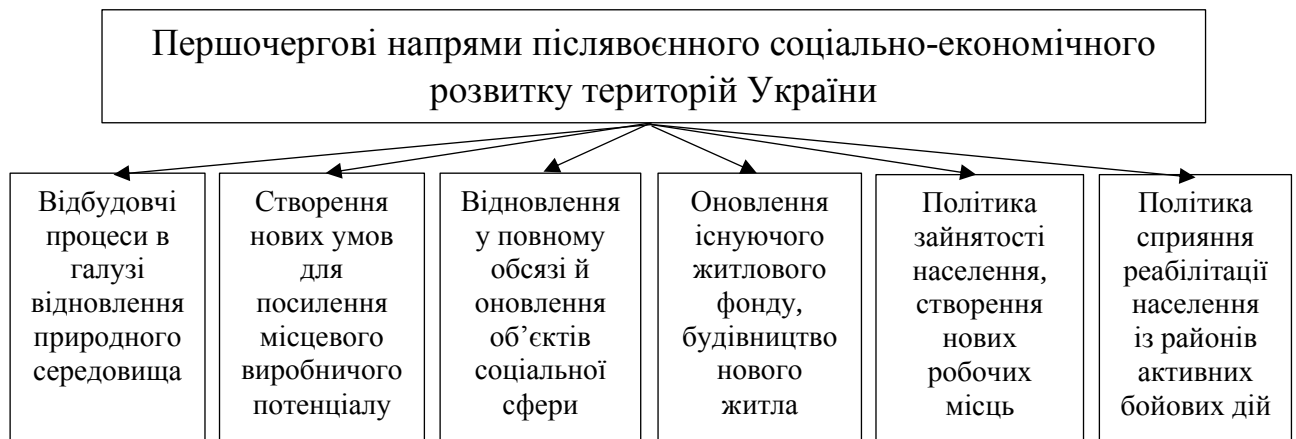

Рисунок 3.2 – Ключові напрями повоєнного соціально-економічного розвитку територій України

Відповідно до зазначеного у даному розділі у розробленні плану повоєнного соціально-економічного розвитку та модернізації економічного сектору суттєву увагу слід приділити виробленню ефективних механізмів

кредитної політики та умов стимулювання залучення приватних інвестицій. Означеними заходами державного регулювання повоєнним соціально-економічним розвитком територій стимулюватимуться процеси збільшення кількості нових робочих місць для мешканців окремих територій, включаючи внутрішньо переміщених осіб, що бажають залишитися в громаді на постійне проживання, тих, хто планує повернення на Батьківщину, а також звільнених після війни із лав збройних сил військовиків. Потенційними фінансовими ресурсами державного регулювання післявоєнної відбудови України можуть стати наступні:

- забезпечення централізованої урядової фінансової підтримки найбільш постраждалих від війни територій;
- залучення міжнародної технічної допомоги у вигляді міжнародних грантів;
- використання для фінансового стимулювання репарацій з країни-агресора;
- ресурс внутрішніх і зовнішніх приватних інвестицій;
- задіяння фінансової допомоги через пільгові кредитні канали з боку міжнародних фінансових інституцій, зокрема Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку тощо.

Політика соціального партнерства між бізнесом та державою не є новим вектором реалізації державного регулювання процесів місцевого соціально-економічного розвитку, однак в умовах війни та повоєнної відбудови даний вектор може стати великою часткою державної соціально-економічної політики в регіонах у напрямку здійснення допомоги гуманітарного, морального та матеріального спрямування, зокрема у сфері охорони навколишнього середовища; охорони здоров'я; матеріальних, інституційних, технічних проектів; участі у розробленні та здійсненні державних програм соціально-економічного розвитку місцевих територіальних громад ін. Слід вказати на те, що Україною у цьому напрямі вже здійснено перші кроки схваленням Концепції здійснення державної політики сприяння розвитку соціально

відповідального бізнесу, розрахованої на період до 2030 року [17], якою визначаються головні напрями розвитку соціально відповідального бізнесу, їх адаптація до міжнародно визнаних стандартів, а також формуються відповідні умови для поступової імплементації Директиви Європейського Союзу про необхідність впорядкування політики публічного висвітлення нефінансової інформації та інформації про різноманітність [11], що має продовжуватись і у повоєнний час.

І насамкінець слід зазначити, що людина, людський капітал – ключовий ресурс та пріоритет будь-якого вектору державної політики. Людському капіталу України завжди були притаманні високий рівень освіти, креативність, вмотивованість на постійний саморозвиток та вдосконалення своїх навичок. Збройна агресія проти нашої держави призвела до значних наслідків негативного характеру у сфері забезпечення людським капіталом як на сьогоднішній час, так і на повоєнне відновлення, через значну кількість людських втрат та інші загрозливі виклики у перед політикою відновлення національного людського капіталу. Відповідно до означеного, відновлення людського капіталу в повоєнній Україні стає ключовим завданням для політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій у процесі повоєнної розбудови держави, що зумовлює необхідність запровадження спеціальних стратегій та визначення магістральних напрямів політики збереження та зміцнення здоров'я населення, заходів підвищення загального рівня освіти, підтримки стабільності внутрішнього ринку праці, адаптації до незворотних змін, гарантування рівних можливостей та подальший розвиток інноваційних технологій у даній сфері суспільних відносин. Стратегічними пріоритетами у розвитку системі охорони здоров'я мають стати орієнтованість на пацієнтів та на систему забезпечення. Тактичними пріоритетами визнано модернізацію медичних закладів та підготовка фахівців відповідно до потреб повоєнної дійсності [33].

Підводячи підсумок, маємо зазначити на тому, що негативні наслідки війни зумовлюють вже сьогодні потребу інтенсифікації діяльності по

виробленню концептуальної державної політики регулювання питань повоєнного соціально-економічного розвитку територій України, питань здійснення відновлення та відбудови промислових підприємств, об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, логістики, енерго- та життєзабезпечення, питань збереження та акумуляції необхідних для цього ресурсів, ефективного використання відповідного фінансового, економічного, матеріально-технічного та природно-кліматичного потенціалу окремих територій. Особливої уваги потребує у повоєнний час проблема відродження такого цінного капіталу соціально-економічного розвитку як людський капітал.

ВИСНОВКИ

У даній магістерській роботі вирішені конкретні науково-практичні завдання, що полягають в теоретичному обґрунтуванні напрямів удосконалення національної політики державного регулювання соціально-економічного розвитку територій України. Отримані у процесі дослідження результати надають можливості сформулювати наступні висновки та результати:

1. *Узагальнено* теоретичні аспекти змістовного навантаження основних наукових дефініцій публічно-управлінського явища державного регулювання соціально-економічним розвитком територій, зокрема: «регулювання», «державне регулювання», «державне регулювання соціально-економічним розвитком», «розвиток», «соціально-економічний розвиток».

Наголошено на тому, що державне регулювання як і державне управління у поєднанні із такими функціями як планування, організаційна діяльність, стимулювання, контроль, державний моніторинг, політика протекціонізму, правове регулювання є важливим напрямом здійснення державного впливу на розвиток соціально-економічних відносин. Змістовне навантаження поняття «державне регулювання» у контексті теми даного магістерського дослідження запропоновано тлумачити як цілеспрямований вплив держави через легітимні органи влади і управління на окремі види суспільних відносин задля досягнення мети розвитку суспільства і держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації першочергових економічних і соціальних завдань у відповідності до потреб суспільно-економічного розвитку.

Уточнено змістовні характеристики поняття «соціально-економічний розвиток територій», в основі яких запропоноване розуміння сутності збалансованих процесів якісного оновлення і трансформації використання комплексу затребуваних ресурсів задля забезпечення ефективного функціонування місцевих галузей економіки, впорядкування суспільних відносин, взаємодію владних структур у сфері забезпечення високого рівня

соціально-економічних показників розвитку окремої територіальної громади. *Визначено*, що основними складовими частинами соціально-економічного розвитку територій слід визнати: реалізацію на місцевому рівні концепції сталого розвитку, спрямування управлінської та регуляторної політики на відновлення і якісне зростання ресурсного, фінансового, інвестиційного, трудового, людського, соціального, управлінського, правового, екологічного та організаційного потенціалу даної території. *Відзначено*, що використане в роботі визначення змісту явища механізмів державного регулювання соціально-економічного розвитку територій тлумачиться як сукупність взаємозалежних принципів і методів регуляторної діяльності, засобів та інструментів державного впливу на реалізацію визначених напрямів політики забезпечення процесів місцевого соціально-економічного розвитку територій.

Охарактеризовано цілі державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку як прагнення постійного економічного зростання, дотримання принципів справедливого розподілу місцевих доходів, сприяння політиці забезпечення повної зайнятості населення та підвищення ступеню соціально-економічної ефективності виробництва, підтримки стабільності цін на товари і послуги, встановлення умов для збалансованого характеру дохідної і витратної частини місцевого бюджетного балансу.

2. *Охарактеризовано* зміст державної політики місцевого соціально-економічного розвитку в Україні.

Зазначено, що державне регулювання соціально-економічного розвитку територій здійснюється через реалізацію та кореляцію комплексу механізмів як то організаційний, інституційний, фінансово-економічний, нормативно-правовий, інформаційний, кожен із яких окреслює важливі вектори пріоритетних напрямів місцевого соціально-економічного розвитку та забезпечує результативність реалізації останніх через оптимізацію процесів їх взаємодії.

Наголошено, що фундаментальна основа формування державної політики регулювання соціально-економічного розвитку – нормативно-правовий

механізм є найбільш чутливим до змін оточуючого середовища і вимагає постійної уваги до використання специфічних принципів, методів та інструментів його реалізації і потребує постійної корекції підходів до практики формування останнього, що дозволили констатувати необхідність постійної діяльності з приведення чинної системи нормативно-правового забезпечення у відповідність до стратегічної мети розвитку місцевої соціально-економічної сфери територій країни як єдиного і багатофункціонального організму.

Наголошено, що основними складниками національної системи здійснення державного регулювання соціально-економічного розвитку територій виступають мета, цілі, принципи, закономірності, механізми, інструменти, методи державного регулювання у даній галузі, а також суб'єкти державного регулювання та об'єкти державного регулювання у всій багатоманітності зв'язків між ними. *Встановлено*, що на життєдайність системи місцевого економічного розвитку активно впливають місцеві екологічна, соціальна, демографічна й економічна підсистеми, що вимагають забезпечення багатофункціональності управління територіями, багатовекторності системи підходів до місцевого соціально-економічного розвитку, спрямовання додаткових зусиль на досягнення збалансованого розвитку місцевих територіальних громад, посилення їх спроможності протистояти зовнішнім та внутрішнім викликам, загрозам і долати їх негативні наслідки.

3. *Здійснено аналіз* передового закордонного досвіду щодо державного регулювання соціально-економічного розвитку територій та можливостей його адаптації на національному рівні, що дало можливість виокремити поширені практики здійснення державного регулювання соціально-економічного розвитку територій шляхом застосування таких підходів до виконання основних цілей, мети і завдань регуляторної політики як диференційованого, в основі якого вибіркова підтримка процесів збільшення економічної потужності територіальних громад; маркетингового; інституціонального, що забезпечили високий рівень ефективності співпраці усіх зацікавлених акторів досягнення успішності соціально-економічних стратегій розвитку конкретних територій і

розбудови оптимального за таких умов інституціонального середовища; різновекторний характер здійснення державного регулювання розвитку соціально-економічної сфери територій за кордоном, як засобу швидкого та активного реагування на посталі виклики й потенційні загрози, з якими може стикнутися уся система публічного управління.

Узагальнено передовий досвід та інноваційні практики нарощування місцевого економічного потенціалу територій та соціальної відповідальності, механізми та інструментарій можливості їх втілення у національну практику державного регулювання через міжнародні проекти збалансованого розвитку окремих територій, через інвестиційну діяльність міжнародних організацій, здатних на дієву підтримку програм місцевого соціально-економічного розвитку, через залучення України у процеси обміну міжнародним досвідом в зазначеній сфері, через використання наявних міжнародних стратегій і планів реалізації перспективних програм шляхом їх адаптації до українських реалій.

Встановлено, що здійснення державного регулювання соціально-економічного розвитку територій в нашій державі і за кордоном має ряд спільних характеристик, зокрема у визнанні місцевого економічного розвитку складовою сталого розвитку окремих регіонів і країни загалом, у відповідному закріпленні даної концепції положеннями і нормами стратегічних правових документів, у практиці створення затребуваного концептуально організаційного та інституціонального забезпечення процесів здійснення державної соціально-економічної політики, складовими якої залишаються загальновизнані пріоритети: дотримання цінностей світової концепції сталого розвитку держави, регіонів, територій, деталізований підхід до стратегічного планування та формування конкурентоздатності і брендингу територій через нарощування економічного й фінансового потенціалу територій. *Наголошено*, що активна інкорпорація світового досвіду має забезпечити кожній державі можливості формування притаманного лише їй національного підходу до особливостей впровадження окремих елементів світових практик публічного управління регуляторними процесами в середині країни.

4. *Охарактеризовано* стан реалізації політики державного регулювання місцевим соціально-економічним розвитком на прикладі Золочівської територіальної громади Харківської області. *Визначено*, що формування комплексного механізму державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку в Україні на рівні окремої території має відображати стратегічні маркери розбудови потенціалу територіальної громади, носити ознаки превентивного характеру відносно потенційних змін і нововведень, враховувати динамічність та змінність оточуючого середовища та сприяти усвідомленню кожним мешканцем означеної території переваг економічної стабільності і почуття соціальної відповідальності за власне майбуття.

Встановлено, що світовою та вітчизняною практикою здійснення заходів реалізації державної політики регулювання соціально-економічного розвитку територій є визнання нагальної необхідності існування якісного документального забезпечення розробки та планування процесів державного регулювання місцевого соціально-економічного розвитку, важливості розроблення відповідної стратегії, плану виконання стратегії місцевого соціально-економічного розвитку, інших програм, що дозволяють сформувати основи позитивного іміджу територій та конкурентних переваг. У цьому контексті проаналізований досвід діяльності адміністрації Золочівської територіальної громади Харківської області цілком відповідає означеним сучасним тенденціям у розвитку державного регулювання соціально-економічним розвитком територій.

Доведено, що логіка перспективного прогнозування потенційного розвитку соціально-економічного потенціалу Золочівської територіальної громади передбачає розробку відповідної стратегії сталого соціально-економічного розвитку території громади, положеннями якої відображено ключові стратегічні орієнтири, тенденції місцевого соціального й економічного розвитку як то напрями і характеристики розвитку локальної соціально-економічної економічної системи, розроблення інвестиційного паспорту територіальної громади, яким окреслено вичерпний перелік інвестиційно

привабливих об'єктів та програм індивідуального розвитку окремих підприємств, сприяння розвитку місцевого бізнесу та створенню нових суб'єктів господарювання на місцевому рівні, а також передбачають залучення додаткових фінансових ресурсів для подальшого розвитку соціально-економічного потенціалу території Золочівської громади.

Зазначено, що дієвим механізмом удосконалення державної політики регулювання процесами соціально-економічного розвитку територій є комплексне Планування реалізації напрямів державної регуляторної політики та положень місцевої стратегії перспективного соціально-економічного розвитку даної території, що простежується на прикладі розробки Плану соціально-економічного розвитку Золочівської селищної територіальної громади на 2024 – 2026 роки, яким забезпечена максимальна гармонізація місцевих соціально-економічних інтересів. У відповідності до Плану головна увага зосереджена на охопленні усього комплексу напрямів і сфер соціально-економічного розвитку території громади та забезпеченні високого рівня якості та безпеки життя місцевого населення, результати якого представлені у розділі 2.2. даного магістерського дослідження.

5. *Визначено* особливості формування та реалізації заходів державного регулювання соціально-економічним розвитком територій в умовах відкритої збройної агресії та у повоєнний час. *Узагальнено* негативні наслідки впливу повномасштабної війни на процеси соціально-економічного розвитку територій України. *Проаналізовано* загальний стан місцевої сфери економічного і соціального розвитку та визначено змістовність процесів повоєнного відновлення. *Обґрунтовано*, наявність значного спектру соціально-економічних проблем, актуальність яких не зменшиться і у повоєнний період.

Доведено необхідність ідентифікації означених викликів і проблем та розроблення стратегій їх подолання, нівеляції наслідків негативного впливу останніх на соціально-економічний розвиток, потребу відновлення складових, в тому числі і людського, потенціалу територій, особливо тих, що більше за інших потерпають від воєнних дій чи окупації.

Встановлено, що відновлювальні процеси у повоєнній Україні вимагають вже сьогодні вироблення і застосування комплексу різнорівневих заходів реформування структури місцевого виробництва, залучення додаткового фінансування й інвестицій, сприяння розвитку місцевого бізнесу, співпраці та започаткування високотехнологічних галузей у місцеве виробництво. *Наголошено*, загальна успішність і результативність післявоєнних відбудовчих процесів потребує також оптимізації діяльності щодо пошуку дієвих рішень та вироблення ефективних стратегій забезпечення стабільного розвитку територій нашої країни у режимі сьогодення і на майбутнє, що зумовлює етапність політики відновлення соціально-економічного потенціалу територій в Україні повоєнного періоду: визначення поточного стану та оцінка перспектив функціонування окремих секторів повоєнної економіки територій, виявлення на цій основі факторів гальмування їх розвитку, розробка тактики задіяння заходів трансформації означених секторів, віднайдення можливостей повної і остаточної інтеграції України як повноправного члена до Європейського Союзу. Перспективами подальших наукових студій у даному напрямі можуть стати регіональні дослідження ступеню негативного впливу повномасштабної збройної агресії на окремі території країни з розробкою конкретних рекомендацій для забезпечення їх сучасного та повоєнного розвитку, зокрема і у сфері соціально-економічних відносин.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алмашій Я. І., Манівчук В. І. Особливості діяльності Організації економічного співробітництва і розвитку в умовах глобалізації. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7432/1/.pdf> (дата звернення 25.10.2024).
2. Бугрова О. О. Соціально-економічний розвиток шляхом реалізації суспільних проектів. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018. Т. 3. вип. 1. С. 14–20.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст]; уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь: Перун. 2001. 1728 с.
4. Височанський М. Аналіз понять державного управління і регулювання, їх значення у практиці застосування України. Публічне урядування. 2020. № 2 (22). С. 41–49.
5. Вітер О., Килин О., Стручок Н. Європейські стратегії післявоєнної відбудови економіки. Таврійський науковий вісник. 2023. № 16. С. 15–21.
6. Гога Сорая; Мерфі Ієн Фергус; Суінберн Гвен. Місцевий економічний розвиток: основоположник розробки та реалізації стратегій та планів дій місцевого економічного розвитку. Вашингтон, округ Колумбія: Група Світового банку. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/763491468313739403/Local-economic-development-a-primer-developing-and-implementing-local-economic-development-strategies-and-action-plans> (дата звернення 25.10.2024).
7. Дацій Н. В., Бойчук Л. В., Кравченко Ю. О. Основні концепції соціально-економічного розвитку територій в контексті розвитку місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції. Публічне управління та митне адміністрування, Спецвипуск. 2022. С. 39–44. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2022/спец/6.pdf> (дата звернення 21.09.2024).
8. Дем'янюк А. В. Сучасні підходи до забезпечення сталого розвитку

територій в Україні. Економіка і суспільство. 2017. № 13. С. 1083–1087.

9. Державне управління: Словн.-довід. / Уклад.: В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князєв, С. О. Кравченко, Л. Г. Штика ; за заг. ред. В. М. Князєва, В. Д. Бакуменка. Київ : Вид-во УАДУ. 2002. С. 113.

10. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 № 817. Дата оновлення : 22.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.10.2024).

11. Директива ЄС щодо розкриття нефінансової інформації та інформації про різноманітність (2014/95/ЄС). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>. (дата звернення: 25.10.2024).

12. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985. м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року. Дата оновлення : 16.11.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення 25.10.2024).

13. Іванов Д. В. Концептуальні аспекти державного регулювання розвитку економічного потенціалу територій. Державна політика розвитку сільських територій в Україні в умовах децентралізації: механізми формування та реалізації: монографія / М. А. Латинін, Є. М. Борщук, І. В. Дунаєв та ін. ; за заг. ред. д. держ. упр., проф. М. А. Латиніна. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. 248 с.

14. Іванов Д. В. Концептуальні підходи до визначення складових механізмів та системи державного регулювання розвитку економічного потенціалу територій. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1680> (дата звернення 27.09.2024).

15. Іванов Д. В. Розвиток економічного потенціалу як запорука сталого

розвитку території в Україні. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки в умовах інтеграційних процесів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю екон. освіти в ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 3-4 жовтня 2019 р. У 2 ч. Ч. 1 / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2019. 277 с.

16. Конституція України, прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення : 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 21.10.2024).

17. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року схвалена розпорядженням Кабінету міністрів України від 24 січня 2020 року № 66-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2020-%D1%80#Text>. (дата звернення: 25.10.2024).

18. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком країни: теоретико-методологічні засади. URL: Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/1/02.pdf>. (дата звернення 11.09.2024).

19. Кулініч Т. В., Жайворонок І. Р. Особливості побудови і функціонування пенсійних систем в розвинених країнах світу. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 24. С. 106–113.

20. Латинін М., Іванов Д. Закордонний досвід державного регулювання розвитку економічного потенціалу територій. Аспекти публічного управління. 2019. Том 7. № 12. С. 125–134.

21. Ліба Н. С., Ющик Л. В. Поліваріантність поняття «регіон». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 14. Ч. 2. С. 10–13.

22. Лукашов О. Механізми державного управління стратегічного розвитку регіону. Державне управління та місцеве самоврядування. 2017. № 2.

С. 75–83.

23. Лукашов О. О. Еволюція механізмів державного регулювання стратегічного розвитку регіону в Україні. Право та державне управління. 2017. № 2 (27). С. 170–176.

24. Мельниченко В. І. Правове регулювання публічного управління. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ. 2018. 127 с.

25. Мельтюхова Н. М. Закони та принципи державного управління. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2009-1/doc/1/05.pdf> (дата звернення 17.09.2024).

26. Метод правового регулювання. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.». 1998. Т. 3. С. 617.

27. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. [Текст] / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко ; вид. 2–ге, випр. К. : Аконіт. 2001. Т. 3. 862 с.

28. Новик Т. Повоєнна відбудова України у контексті довоєнних економічних проблем. Grail of Science. 2023. № 30. С. 44–49.

29. Орел Ю. Л., Прочан А. О., Нестеренко О. П. Перспективи післявоєнного відновлення економіки України: реалії сьогодення. Академічні візії. Секція «Економіка». 2024. Вип. 31. С. 1–13.

30. Оробей В. В. Метод правового регулювання розвитку соціальної інфраструктури сільських територій в Україні. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2022 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва, Н.Л. Панасенко. Полтава : ПДАУ, 2022. С. 20 – 23.

31. Остапенко С. О. Методичні підходи до забезпечення даними аналізу просторового планування місцевого розвитку. Науковий вісник ХДУ. Серія Географічні науки. 2023. № 18. С. 22–30.

32. Охріменко О., Попов Р. Повоєнна відбудова України: потенціал та

стратегія перетворень. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-7>. (дата звернення: 25.10.2024).

33. Панченко О. Відновлення людського капіталу як складова соціально-економічної розбудови держави. Соціально-економічні наслідки війни російської федерації проти України та шляхи їх подолання: матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 30 листоп. 2023 р.) / за ред. Г. П. Ситника. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2023. С. 12–14.

34. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ президента України № 266/2022 від 17.06.2022 р. Дата оновлення : 17.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text> (Дата звернення: 15.11.2024).

35. План соціально-економічного розвитку Золочівської селищної територіальної громади на 2024 – 2026 роки. URL: https://rada.info/upload/users_files/25175462/8a0606773e23d95d91cd8c4557b3892c.doc (Дата звернення: 15.10.2024).

36. Побережець О. В., Калантарідіс Х. Трансформація соціально-економічних процесів у повоєнній Україні. Перспективи регулювання соціально-економічних процесів в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (6 жовтня 2023 року, м. Одеса) [Електронне видання] / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: Є. І. Масленніков, О. М. Савастєєва, Л. О. Масіна та ін. Одеса : Олді+, 2023. С. 110–114.

37. Повна С. В. Трансформаційні виклики менеджменту повоєнного відновлення національної економіки. Перспективи регіонального та місцевого розвитку: матер. 2-ї конференції молодих учених (23 листопада 2023 р., м. Львів) / упорядн.: Матвійшин Є.Г., Бліщук К.М. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2023. С. 194–195.

38. Порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження, внесення змін, складу та змісту програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини): постанова

КМУ від 14 жовтня 2022 року № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 15.11.2024).

39. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text> (дата звернення 24.10.2024).

40. Про внесення змін до Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 202 від 10.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.10.2024).

41. Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 07.02.2002 № 3059-III. Дата оновлення : 18.11.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text> (дата звернення 24.10.2024).

42. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 № 1602-III. Дата оновлення : 02.12.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення 23.10.2024).

43. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV. Дата оновлення : 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення 24.10.2024).

44. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. Дата оновлення : 30.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#n3> (дата звернення 21.10.2024).

45. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. Дата оновлення : 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення 23.10.2024).

46. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. Дата оновлення : 27.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#n3> (дата звернення 21.10.2024).

47. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695. Дата оновлення : 22.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11> (дата звернення 27.09.2024).

48. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. Дата оновлення : 04.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 24.09.2024).

49. Про затвердження плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.06.2024 № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2024-%D1%80#n16> (дата звернення 21.10.2024).

50. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. Дата оновлення : 21.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text> (дата звернення 21.10.2024).

51. Про місцеве самоврядування України: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Дата оновлення : 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 23.10.2024).

52. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. Дата оновлення : 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення 23.10.2024).

53. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 25.10.2024).

54. Пузаков Д. В. Поняття соціально-економічного розвитку в регіоні // Наукові записки ЦДПУ. Серія: Право: зб. наук. праць / відп. ред. Є. Ю. Соболю [та ін.]. Кропивницький: 2020. Вип. 9. С. 141–144.

55. Розпорядження про затвердження плану соціально-економічного розвитку Золочівської селищної територіальної громади на 2024 – 2026 роки. URL:

https://rada.info/upload/users_files/25175462/a1665241f39cdfe1f8c7bdaede302df6.pdf (Дата звернення: 15.10.2024).

56. Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Одеса: Гельветика. 2020. Вип. 86. С. 204–209.

57. Стратегія розвитку Золочівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/25175462/9911176c0775692a084ae67fe82f2332.doc (Дата звернення: 15.10.2024).

58. Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/102538> (Дата звернення: 15.10.2024).

59. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні: актуальні проблеми, ризики та перспективи адміністративно-фінансової децентралізації. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор В.С. Кравців. Львів, 2017. 120 с.

60. Тимошенко Л. М., Сімахова А. О. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки. Механізм регулювання економіки, 2015, № 1. С. 68–78. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/141446693.pdf> (дата звернення 21.09.2024).

61. Тимошенко М. М. Формування та значення принципів сталого соціально-економічного розвитку сільських територій. Економічний форум. 2018. № 2. С. 161–169.

62. Ткач М. Державне управління і державне регулювання: співвідношення понять. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58565/7/Tkach_governance1.pdf;jsessionid=C6663435FC2837FE1373EB3297451FBD (дата звернення 21.09.2024).

63. Харченко Т. О. Нормативно-правовий механізм державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору економіки України. Публічне управління та митне адміністрування. 2021. № 3(30). С. 52–56.

64. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. Економіка та суспільство. 2022. № 42. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-31>. (дата звернення: 26.11.2024).

65. Чорій Ю. Ю. Соціально-економічний розвиток регіону як економічна наукова дефініція. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3250/3173> (дата звернення 21.09.2024).

66. Яшина А., Вишнеvsька В. Відновлення економіки у післявоєнний час. Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану : міжнародний науково-практичний форум (м. Кам'янець-Подільський, 20 – 21 жовтня 2022 р.). Кам'янець-Подільський : НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2022. С. 205–207.

67. Carroll, M. C., & Blair, J. P. (2012). Local economic development and the academy. *Applied Geography*. № 32(1). Р. 51–53. URL: <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2010.11.013> (дата звернення 27.09.2024).

68. Fritz, J. Socioeconomic developmental social work. In UNESCO Encyclopedia of Life Support Systems, A project on sustainable world development. Oxford: UNESCO-EOLSS. 2004. URL: [https://www.bing.com/ck/a?!&&p=1f4227c9aa19421fJmltdHM9MTY3NDA4NjQwMCZpZ3VpZD0yZjQwYmE2OS0zMWI2LTU5ZjgtMDY1Ny1hODE0MzA2ZjY4N2MmaW5zaWQ9NTE1OQ&ptn=3&hsh=3&fclid=2f40ba69-31b6-69f8-0657-a814306f687c&psq=Fritz%2c+J.+\(2004\).+Socioeconomic+developmental+social+work.+&u=a1aHR0cDovL2VvbHNzLm5ldC9zYW1wbGUtY2hhcHRlcnMvYzEzL2U](https://www.bing.com/ck/a?!&&p=1f4227c9aa19421fJmltdHM9MTY3NDA4NjQwMCZpZ3VpZD0yZjQwYmE2OS0zMWI2LTU5ZjgtMDY1Ny1hODE0MzA2ZjY4N2MmaW5zaWQ9NTE1OQ&ptn=3&hsh=3&fclid=2f40ba69-31b6-69f8-0657-a814306f687c&psq=Fritz%2c+J.+(2004).+Socioeconomic+developmental+social+work.+&u=a1aHR0cDovL2VvbHNzLm5ldC9zYW1wbGUtY2hhcHRlcnMvYzEzL2U)

xLTiWLTAxLnBkZg&ntb=1 (дата звернення 27.09.2024).

69. Instruments and opportunities under new EU approach towards local governments. 2018. URL: <https://platformadev.eu/wp-content/uploads/2017/03/Asia-Pacific-Instruments-and-opportunities-under-the-new-EU-approach.pdf>. (дата звернення 25.10.2024).

70. Khatser M. Socio-economic challenges of Ukraine in the war and post-war period. Management and entrepreneurship: trends of development. 2022. № 4 (22). P. 86–95. URL: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2022-4/22-08>. (дата звернення: 25.10.2024).

71. Lorena G. Barberia., Ciro Biderman. Local economic development: Theory, evidence, and implications for policy in Brazil. Geoforum. 2010. URL: https://www.academia.edu/3895078/Local_economic_development_Theory_evidence_and_implications_for_policy_in_Brazil. (дата звернення 25.10.2024).

72. Reese L. A. Local economic development policy: The U.S. and Canada. New York: Garland. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/258126315_Local_Economic_Development_in_the_United_States_and_Canada (дата звернення 25.10.2024).

73. Servillo L., Bruijn M. From LEADER to CLLD: The Adoption of the New Fund Opportunities and of Their Local Development Options. European Structural and Investment Funds Journal. 2018. URL: <https://igu.org.ua/sites/default/files/2024.pdf> (дата звернення 25.10.2024).